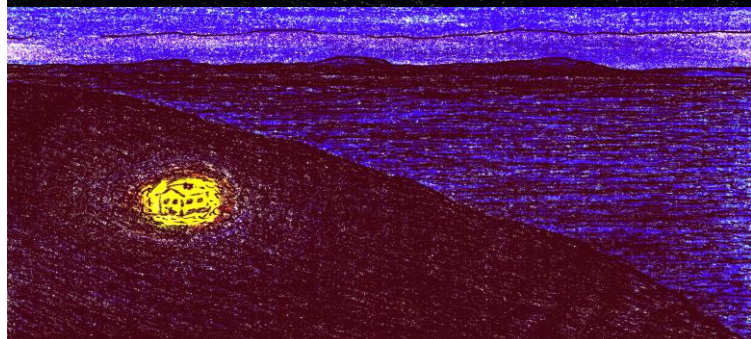
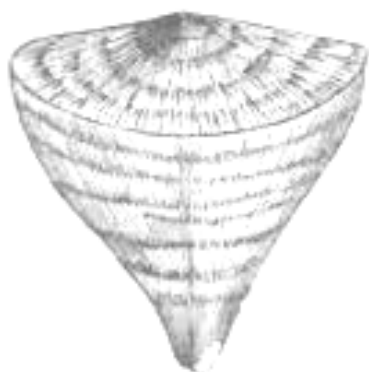

Veronica Lehti

Kommuuni

Calceola sandalina

ISBN 978-952-68932-0-4

© Veronica Lehti

Raakku Kustannus

www.raakkukustannus.fi

PDF

2018

Kaikkien ihmisten surulla on yhteinen nimi
niin kuin taivas on sama, vaikka me siihen erikseen katsomme
kaikilla ihmisillä on yhteinen nimi
niin kuin maa, jolla me kuljemme

kasvit nousevat maasta
betoni ruhjoutuu niiden voiman edessä
elämä on kuolemaa voimakkaampi
nouseminen hajoamista suurempi

luottamus on suurinta.

Entä äiti? Hän oli ennen kaikkea miehensä vaimo. Vaikka hänellä oli työnsä, ei hän elänyt itsenäistä elämää. Ei ystäviä, ei todellista tilaa perheessä. Hän oli kuin häkkiin suljettu lintu. Vaitelias, hiljaisen masentunut. Isä vei kaiken tilan ja äiti koetti viimeiseen asti pitää perheen koossa, sovitella ristiriitoja. Tuhoon tuomittu yritys uppoavassa laivassa. Isä painoi liikaa eikä yrittänytkään keventyä. Kun lapset eivät enää kestäneet, jäi äiti yksin luhistuneena hullun kapteenin rinnalle. Muistan, miten hän katseli minua, kun minä lähdin ja sinäkin varmasti muistat oman syyllisyytesi syntyhetket yhtä selkeästi. Se on ollut iso taakka kantaa. Mehän jätimme hänet, vaikka tiesimme, että hän tulee tuhoutumaan. Mutta mitä lapsi voi muuta kuin pelastaa edes itsensä?

Mielen kehitys on kummallista. Nyt minä kohtelen omia lapsiani lapsina, annan heidän ymmärtää, että heille on sallittua moninaiset sellaiset asiat, jotka aikuisilta kielletään. Että heiltä ei vaadita, ei voi vaatia, koska he ovat lapsia. Että he saisivat kasvaa ja kehittyä henkisesti tällaisessa suojassa, jonka tarkoituksena on kaikesti auttaa heitä hyväksymään itsensä, myös itsekkyytensä. Ja toisaalta, kun ajattelen omaa lapsuuttani, tai nuoruuttani oikeammin, niitä ratkaisevia hetkiä, jotka ovat jääneet osaksi henkistä rakennettani. Enhän minä silloin arvioinut itseäni lapsena tai nuorena, joka ei olisi ollut tietoinen tekojensa vaikuttimista tai seurauksista. Minähän tiesin selvästi ja näin mahdollisuuteni kirkkaasti. Valitsin voimilleni ainoan mahdollisuuden, sen jossa näin tien päässä jonkinlaista toivoa. Mutta otin valinnastani myös sisäisen vastuun tasavertaisena aikuisten kanssa. Se näkyi

siinä, että hyväksyin sen vihan, jota äiti myöhemmin sairaana minua kohtaan osoitti. Myös isän vihan minä hyväksyin. Minä vihasin takaisin, koska he eivät armahtaneet, eivät kohonneet ylemmäs näkemään kokonaisuutta, kuten vanhemmille kuuluisi. He tekivät mahdottomaksi turvautua heihin, vaikka minä olin vielä niin nuori, että olisin tarvinnut henkistä suojaa. Mitä se suoja on? Se on vapauttamista vastuusta, armahtamista.

Mutta samalla sain haavan sydämeeni, haavan joka estää minua arvostamasta itseäni. Tai ehkä sain sen haavan jo paljon aikaisemmin, vaikka en muista?

Muistan, miten äiti minut aina kääri villahuopaan ja asetti pihlajapuun alle koriin. Hän tyrkkäsi vauhtia, seisoj hetken vierellä ja lauloi hiljaa ja pehmeästi. Sitten hän lähti ja tuuli vain suhisi pihlajapuussa ja sormikkaat lehdet heiluivat eestaas.

Mummo ei pitänyt äidistä eikä isä vaarista. Vaan mummo jumaloi poikaansa. Kun olimme mummolassa, istuivat he pitkin päivää sisällä talossa ja nauroivat. Se kaikui koriin ihanasti kuin hyväily ja siihen oli hyvä nukahtaa. He nauroivat niin, että koko talo ja piha täyttyivät ja vuoron perään kapusivat heidän äänensä toistensa yli kunnes saavuttivat katonrajan ja lipuivat siitä kohti tähtiä. Kukaan ei nauranut niin kuin isä ja mummo.

Joki laskee mereen. Meren rannalla on aina kylmää ja lumista, vihainen tuuli piiskaa rantoja. Mutta joen vesi on kirkasta, sinistä ja kuulasta, se kuohuu pienessä koskessa talon takana ja lohet hyppelivät siinä keväisin. Talon

takana on pieni navetta, molemmat ovat harmaaksi haalistuneet ja roikkuvat joen töyräällä. Sivulla on läikkä heinälle pantua peltoa ja sen takana alkaa havumetsä. Puut ovat korkeita kuin majakat ja syvän vihreitä. Ylös vaaran rinnettä ne nousevat tuuheina ja sekoittuvat ylempänä lehtipuiden heleisiin latvoihin. Ylhäällä vaaran laella on paljas rakka. Sieltä näkee kauas yli metsämaan ja näkee miten joki polveilee niemekkeiden ja saarekkeiden välissä. Unessa minä aina matkaan lohien kanssa jokea ylöspäin, ylöspäin, joen rannat ovat kaarevia hiekkatöyräitä. Joskus tulen alaspäin kohti merta suurella laivalla, joka kasvaa koko ajan.

Jokirannan töyräitä kiertää ohut kanervainen matto. Se tuoksuu kosteilta ja väkeviltä varvuilta, varpujen pihkalta. Mummo sanoo, että peurat ovat tehneet varvikossa risteilevät polut vuosisatoja sitten, silloin kun ne vaelsivat satapäisinä tokkina jokea seurailleen, maailman alusta asti, kesällä ylös tunturiin, talvella alas meren rantaan. Mummokin oli mukana silloin, suurena valkoisena naaraspeurana, niin kuin hän on ollut alusta asti mukana kaikessa, tässä talossa ja navetassa silloin kun ne tuoksuiivat vielä vasta puusta veistetyiltä. Mummo tapasi laulaa kehräävällä äänellä ikivanhoja lauluja, joita hän oli oppinut peurana ollessaan. Hän lauloi aina hämärissä, illan ja aamuun hämärissä, ei koskaan silloin kun valo oli kirkas. Iltasella hän paikkasi vaatteita äidin kanssa ja kutoi tai syksyllä puhdisti marjoja. Aamulla hän lypsi lehmän ja kun maito alkoi sihistä iloisesti pikku kannuun, silloin hän lauloi kirkkaimmin. Lehmä piti siitä kovasti, höristi korviaan ja käänsi päätään nuuhkaistakseen häntä. Sellainen ääni syntyi tuulen puhaltaessa rantapajukossa ja pienistä urpiaisista, jotka hyppelivät parvissa niiden oksilla.

Niitty on kukassa ja suhisee hiljaa ja tuuli on lämmin. Se tuoksuu voimakkalle, makealle ja ilma on täynnä pieniä kiiltäväkarvaisia kimalaisia, jotka surisevat kukkien ympärillä.

Minä avaan sinulle sydämeni, tuuli, ja kuuntelen aivan hiljaa mitä sinä puhut. Kaikki ajatukset ovat kotoisin sinusta ja kaikki mitä näen, on sinusta. Kuljet metsien ja aikojen yli, illan ja aamun hämärässä. Minä näen kun sinä kuljet ja suljet sisääsi kaiken, kaikkeuden, meidät. Sinä tunnet kaikki, hipaiset kaikkia, kaikkien tuttu sinä olet tuuli ja kaikkia sinä soittelet eri tavalla.

Päivänkakkaroita ja harakankelloja.

Ja eniten on puna-apiloita ja ne sädehtivät hiljaa keinuessaan, tervehtien tuulta ja kimalaisia, jotka pörhistellen istuutuvat imemään mettä. Hyppelen kömpelösti kukkien yli etten niitä tallaisi. Hiukseni ovat lyhyeksi leikatut, päälläni kukallinen mekko, jota vasten alituiseen liikkuvat päivän paahtamat käsivarteni, niin kuin isälläkin.

Kukkakimppu on paksu, mutta kerään vielä vähän sinisiä peurankelloja, joista eniten pidän. Kun niitä ravistaa, kuuluu sisästä ohut kalkatus. Sinä sen näytit. Olen koettanut ravisuttaa samalla tavalla jokaista peurankelloa, mutta eivät ne soi. Joka kerta kuitenkin kokeilen uudestaan. Kellot ovat valtavan suuria koboltin sinisiä ja niiden sisältä pilkistää ohut kiemurainen emin lyyra vaaleana ja ujona. Ne eivät tuoksu ja niityllä on kuuma.

Ilma kohoaa väreillen ruohojen yllä ja kaartuu kehänä yli sinen. Kimalaiset pörisevät hamuavana mattona, niiden liike on pyörteistä ja uuvuttavan

uutteraa, värit sekoittuvat toisiinsa, vetävät toinen toisensa yli elävinä kirkkaassa valossa. Ei maailmassa ole muuta, se on täysi ja todellinen. Ei ole lapsella muuta äitiä, ei kaipausta kuin se, mikä metsän rajaan on vedetty, hämärä, viileä.

Tuuli voimistuu.

Nousen ylös ja tähyilen ympärille. Korkeat kuuset huojuvat tummina ja kätkevinä, havunneulaset levittäytyvät vihreänä mattona ja varjot heiluvat eestaas. Metsä humisee matalaa, pehmeää ääntä, vähän niin kuin mummokin, mutta vielä pehmeämmin ja kauniimmin. Hymy täyttää minut kun sitä kuuntelen.

Siitä alkaa laulu sisälläni. Laulussa ei ole sanoja eikä oikein säveltäkään, mutta se on kirkas ja iloinen ja kuuluu kauas rantapenkereille joen toiselle puolen. Hyppelen yli niityn rantapengermälle ja katoan pajupensaiden sekaan, missä on hyvä kulkea.

Lapsi rakastaa avaran taivaan alla kulkevaa kuohuvaa jokea, joka aukaisee tiensä halki polveilevan kallion ja suon ja jonka yllä sininen auer lepää kuin vaippa.

Lapsi rakastaa silmuja, jotka työntyvät esiin kelottuvista, lahoavista rungoista, kirkkaina kuin auringon vastasyntyneet säteet. Lapsi rakastaa maan tuoksua, sen tuntua jalkainsa pohjissa. Puut puhkeavat kukkaan ja lintujen pesistä kuuluu pieni heleä piipitys. Se leviää viuhkana kietoen salaperäiseen vaippaansa pesän. Niitä on maailman räystäiden alla tuhansin, omassa

kohoavassa taiassaan ja koivujen siloiset lehvistöt ja pihlajain sormet suhisevat niille hiljaa. Kaikkialla kulkevat elämä ja kasvaminen käsi kädessä, ja vanha on niiden tieltä vaipuva, lahoava.

Tuli rätisee padan alla mummon navetassa ja äiti lisää puita pesään isosta puukasasta oven pielessä. Hän kohentaa sitten huiviaan, joka on päässyt valumaan pääläelle ja jatkaa jauhovellin sekoittamista.

Hän hymyilee huomattuaan minut selkänsä takana. En puhu mitään ja äiti kaataa vielä tilkan lämmintä vettä ämpäriin ja sekoittaa puukepakolla voimakkaasti.

- No nyt on Puolukan puuro valmista, tulehan niin viedään se hänelle yhdessä. Vaistoten, että jännitän jotain, hän kääntyy katsomaan minua.

- No mutta, kukkiako sinä tuot?

Kasvoni leviävät aurinkoiseen hymyyn, astun reippaasti äidin luo ja ojennan hänelle kukat.

- Kylläpä ne ovat kauniita! Kiitos, lapseni! Hän kumartuu puoleeni ja silittää tapansa mukaan hiuksiani ja ihastelee sitten kukkia ruskeilla eloisilla silmillään. Juuri nyt on hän minusta niin kaunis, kauneinta maailmassa, eikä mitään muuta äitiä ole kuin tämä äitini. Nähdessään silmistäni millainen pieni ihailija hänellä on, hän naurahtaa vielä onnellisemmin ja hyväilee poskeani.

Menen hänen kintereillään lehmän luo.

No.

Tarinassa on aina jotakin totta. Vaikka se ei ulkoisilta puitteiltaan vastaa todellisia tapahtumia, sen sisäinen lataus saattaa olla hyvinkin todenmukainen. Mitään onnellista lapsuutta tai iloista nuoruutta minulla ei koskaan ollut enkä oikein jaksa uskoa muidenkaan vastaaviin puheisiin. Epäilen, että on kyse enemmänkin itsepetoksesta, alitajuisesta torjunnasta tai suoranaisestä tyhmyydestä. No – ei kai näin sentään? Onnelliset hetket lapsuudessa ja nuoruudessa ovat toki olleet todellisuutta, mutta etenkin lapsuuden ahdistavuus näyttää useilla painuvan mielen pimentoihin, eikä ihme, sillä sehän ei ollut tunnustettua, ei sallittua, aikuiset eivät halunneet tai osanneet sitä kohdata. Onnelliset hetket jäävät siis päällimmäiseksi ja valtaavat muistin. Muistan, että joskus ennen kuin opin kielen – tai lähinnä käyttämään yleisiä käsitteitä, ennen kouluikää kuitenkin – koin että lasten ja aikuisten maailman välillä vallitsee valtava kuilu. Aikuiset eivät käsitä, miten paljon lapset ymmärtävät, vaikka he eivät pysty ilmaisemaan ajatuksiaan sanojen puuttuessa. Ja että useimpien aikuisten omaksumat tavat olla lasten kanssa, kaikki tuo lässytys ja lapsen rooliin asettaminen, on menetelmä peittää tämä asiain tila. Tapa estää todellinen kontakti ja siirtää lapsi tuohon turvalliseksi tehtyyn rooliin, jonka kautta hän vain tulee hyväksytyksi.

Päätin, että kirjoitan tästä oikein paksun kirjan ja oikaisen tämän hirveän väärinkäsityksen, sitten kun opin kirjoittamaan, mutta nyt se on tietenkin myöhäistä. En enää muista miten oikein silloin näin maailman enkä usko, että nykyinen persoonani pystyy muistin varassa valehtelematta sitä tavoittamaan.

Unessa rannalla on matalia koivuja ja pajuja. Siinä on leveä lahti ja rantapenger tipahtaa veteen matalana ja pyöreänä. Äiti seisoo rannalla ja katselee minua ja jotakin, joka on tuleva ja me puhelemme.

Sitten tulee pieni juna vasemmalta. Mitään sanomatta äiti nousee takimmaiseen vaunuun. Muutoin juna on tyhjä ja vaunut muistuttavat leikkijunan vaunuja, niiden puiset laidat ulottuvat äitiä vain vyötäisiin asti. Minä seison ja katselen ja odotan, että äiti tulisi ulos ennen kuin juna lähtee. Mutta hän on takimmaisessa vaunussa ja katsoo minua, kun vaunut lähtevät liikkeelle hiljaa, ääntäkään päästämättä. Minä tajuan, että juna on tullut häntä varten, ja että minä en voi siihen nousta.

Seison siinä paikallani voimattomana, takimmaisessa vaunussa äiti katsoo minua ja juna vie häntä yhä kauemmaksi. Tahtoisin huutaa, ettei äiti katoaisi, että hän voisi vielä hypätä vaunusta pois, mutta en voi huutaa.

Yhä ikuisemmalta ja lopullisemmalta kaikki tuntuu ja juna menee jo kaukana lahden syvänteessä.

Tässä minä herään.

Monta päivää uni vaivaa minua, se tuntuu niin todelta. Olen käsittävinäni, että äiti kuolee kohta. Sitä ei voinut kertoa kenellekään, ei varsinkaan äidille ettei hän pelästyisi.

Vain minä tiesin. Ehkä siitä alkoi yksinäisyyteni. Tai se, että huomasin olevani yksin.

Mutta sunnuntaiaamuna alakerran isossa salissa olivat vastassa sinisellä kirjailut teekupit ja paahtoleivän tuoksu tuntui jo portaissa. Paahtoleivän päälle pantiin appelsiinimarmelaadia ja äiti istui aamutakissa ja hörppi kahviaan på bit. Koirat makasivat pöydän alla ja odottivat, että jotakin putoaisi pöydältä. Ja tietenkin putosi, koko ajan.

Äiti korjaa astioita ruokapöydästä. On syöty päivällistä. Isoista ikkunoista avautuu näkymä vehreään puutarhaan, jossa omenapuut kukkivat ja kukkapenkit loistavat valkoisenaan narsisseja – niitä oikeita. Auringon säteet leikittelevät kukkakoristeisen astiakaapin ovissa. Takassa ei ole enää tulta, iso kuparipytty on nostettu muuratun tason laidalle. Vanhemmat ovat tuoneet sen Marokosta, jonne he lähtivät pelastamaan avioliittoaan heti minun synnyttyäni. Äidin äiti oli kuollut vähän aikaisemmin, isällä oli toinen nainen ja äitimme vaipui synnytyksen jälkeiseen masennukseen. Hän ei jaksanut hoitaa minua. Isoveljeni pantiin Folkhälsanin lastenkotiin ja minä jäin kotiapulaisen hoidettavaksi.

Undulaatit sirkuttavat takan viereen muuratulla korokkeella.

Leikin koirien kanssa pöydän vieressä. Isoveli lukee sarjakuvalehteä sohvalla isän lähellä. Isä lukee sanomalehteä ja tupakoi. Hänen nuoruutensa on tuhoutunut rintamalla talvi- ja jatkosodassa, joissa hän on myös alkanut käyttää alkoholia. Äiti kantaa kahvitarjottimen pikkupöydälle sohvan edessä. Isä on isokokoinen ja hyvässä kunnossa. Äiti on niin kaunis, musta tukka aina nutturalla. Hän on Ahvenanmaalta ja hänen ensimmäinen, suomenruotsalainen

miehensä, sinun isäsi, kuoli Petsamon taisteluissa. Levottoman suomalaisen miehensä rinnalla hän elää nyt suomenkielisessä ympäristössä.

- Jaa grädden...

Äiti lähtee takaisin keittiöön.

Isä tumpkaa tupakan ja taittaa lehden kokoon. Katsoo lapsia. Hän on väsynyt.

- Pampula. Tules vähän isän syliin.

Käännän pääni koirista, joiden kanssa vedän parhaillaan sukkaa. Silmien ilme on ensin hämmästynyt, sitten ilostuu. Olen isän maskotti. Jätän sukan ja kiipeän isän polvelle.

- Mitäs sää olet tänään tehnyt?

- Myö uitettiin tukkeja.

Isä kääntyy veljen puoleen.

- Uititte tukkeja?

- No joo. Vähän. Risto oli kanssa.

- Se on vaarallista puuhaa. Enks mä ole sanonu, ettei sinne mennä?

- No joo. Muttei me oltu kauaa.

- Älkää menkö sinne enää.

- Ei.

Isä pompottaa minua polvillaan, pitää käsistä kiinni.

- Ja Pampula oli mukana vai?

Kikatan.

- Mie vähän lumpsahin!

Isä puistelee päätään.

Äiti tuo kermanekan pöytään.

- Var det tungt i dag?

- Var en svår operation. Tirkkonen nervös som vanligt. No, vi klarade i alla fall.

- Du ser trött ut.

- Nästan som död.

Pompottaa minua.

- Mutta Pampula ei ole väsynyt koskaan, vai mitä?

- Emmie! Nauran riehakkaasti.

- Oletkos sä isän oma tyttö?

Veli katsoo minua alta kulmain.

Yöllä varasveljekset istuskelevat omenapuun alla suurine polvineen ja tummine kasvoineen. Heidän äitinsä saapuu kohta kynttelikkö kädessään, vaeltaa sisään vaalea huntumekko heilahdellen ja alkaa astua hitaasti leveitä portaita yläkertaan, jossa makuuhuoneet ovat. Minun suuren huoneeni ovi

aukeaa suoraan rappusiin ja se on auki. Herään hiestä märkänä ja kauhun vallassa.

Näen paljon painajaisia, tämä on yksi niistä jotka toistuivat. Toinen on uni suuresta naarassudesta, joka tulee kallion takaa, kun leikimme naapurin Ampon kanssa pikkuautoilla hiekassa. Opin tuntemaan nämä unet jo alkumetreiltä.

Painajaiset olivat liian ahdistavia, minun oli päästävä pois niistä. Isoveljen ohjeiden mukaan opin nipistämään itseäni käsivarresta: jos kipu tuntui, olin hereillä. Kokeilin hereillä ollessa monta monta kertaa ja aina kipu tuntui terävänä, unessa taas kipu ei tuntunut. Sitten aloin raottaa sormella yläluomea niin kauan, kunnes silmä aukeni, lopulta heräsin. Unenmaa taisteli vastaan: unet ketjuuntuivat, nipistin itseäni, aukaisin silmää, heräsin, painajainen alkoikin uudelleen hetken päästä, ensin valvetilaa jäljitellen. Nipistin taas, kun tunsin tuon saman uhkaavan tunteen lähestyvän – sitä ei ollut valvemaailmassa. Opin löytämään tien unen sokkeloissa, tunnistamaan painajaisen. Heräsin vihdoin.

Luulen, että äitini koetti korvata minulle varhaisen hylkäämisensä tarjoamalla sitten ehkä vähän liikaakin läheisyyttä. En tiedä. Jokin tuntuu kuitenkin menneen vikaan.

Miksi minut kasvatettiin pieneksi prinsessaksi, joka sai kaikkien rakkauden, sellainen iltatähti kun olin ja te olitte jo nuoria naisia, jotka mielellään paapoivat pientä?

Kun sitten kuitenkin vedettiin matto alta pois. Muistan hyvin varhaislapsuuteni tyytyväisiä tunnelmia, kaiken rajattomuuden kokemusta. Eikö olisi alun alkaen ollut helpompi oppia tyytymään vähään, iloitsemaan vähästä - kun siihen kuitenkin kätkeytyy kaiken riippumattoman elämän onnellisuus?

En tiedä muistatko sitä yötä jolloin minut kiskottiin sängystä sinun vierestäsi – jonne olin yöllä kömpinyt alakerrasta kuuluvan mekastuksen takia.

Mahdatko tietää mitään siitä, mitä alhaalla tapahtui, sinä nukahdit eikä sinulle ehkä koskaan kerrottu? Ehkä aikuiset luulivat, että minäkin unohtaisin. Olin ehkä viiden vanha, tarpeeksi vanha käsittämään kaiken. Kun siltä retkeltä kömmin takaisin sinun viereesi peitteen alle lämpimään, muistan, etten koskaan enää kiivennyt isän syliin, se oli poissa, tuhoutunut lopullisesti.

Hän sanoi minua Pampulakseen ja rakasti kai minua niin paljon omalla tavallaan, että vaati itsepintaisesti juuri minut tuomariksi hulluuteensa. Tai ehkä sen takia, että juuri hän oli halunnut minun vielä syntyvän – äiti taas oli väsynyt useiden keskenmenojen jälkeen. Hän oli sitä paitsi jo yli neljäkymmenen. Ja ehkä myös, koska äidillä oli nyt vaikutusvaltainen suomenruotsalainen ihailija ja hän suunnitteli vakavissaan avioeroa. Kaksi ei-toivottua siis yhdessä.

Isän sotakaveri Varonen oli siellä ja he olivat ryypänneet jo monta päivää. Isä oli tarttunut aseeseen, niin kuin hänellä silloin jo oli tapana.

Isosisko herää alakerran yltyvään mekastukseen. Hän kuuntelee. Katsoo minua, joka nukun sikeästi.

Alhaalta kuuluu isän karjunta:

- Pampula tänne!

Äidin ääni: - Jyrki, nej! Inte barnet!

Mylvii kuin armeijan kouluttaja: - Ämmät hiljaa jumalauta! Pampula tänne!

- Varonen, hae pentu!

Lasten makuuhuoneen ovi avautuu ja Varonen astuu sisään. Huomaa, että isosisko onkin hereillä.

- Paulan pitäisi tulla alas vähäksi aikaa, isänsä kaipailee, sanoo Varonen anteeksipyytävästi.

Sisko herättää minut varovasti:

- Vakna Bambuska, vi skall gå ner lite. Jag kommer med dej.

- Älä tule sinä, jatka vaan unia. Minä tuon tytön kohta takaisin. Ei mitään hätää.

Venyttelen unenpöpperössä ja hieron silmiä. Varonen ottaa kädestä kiinni ja kömmin sängystä. Astelemme käsi kädessä ovesta ulos ja Varonen painaa oven kiinni, mutta ei hahloon. Isosisko istuu sängyssä ja katsoo levottomana peräämme. Hän kuuntelee, äännet kuuluvat paremmin ovenraosta. Hän ei ymmärrä ihan kaikkea.

Varosen ääni kuuluu alhaalta: - Jyrki, pane ase pois!

Äiti nyyhkyttää.

Varonen: - Jyrki, anna ase minulle!

Alhaalla työhuoneessa isä istuu pienellä sohvalla lyhyt kivääri kädessä polvea vasten. Äiti ja apuun hälytetty kolmas mies ovat aukinaisen kaksoisoven toisella puolella. Varonen seisoo kanssani oviaukossa.

Isä sohaisee aseella Varosen suuntaan.

- Päästä pentu tänne!

Varonen irrottaa kädestä. Katson itkevää äitiä ja kahta miestä ja jähmetyn. Oivallan, että aikuiset pelkäävät. Katson isää.

Isä horjahtaa tuolillaan, ääni on juopuneen sammaltava, mutta määrätietoinen. Hän on saanut juoppohulluuskohtauksen, delirium tremens, monen päivän ryyppäämisen tulos.

- Pampula! Tules tänne!

Lähden astelemaan tyhjän lattian yli epävarmasti. Lattia on kuin kenttä, autio. Äiti yrittää lähteä mukaan.

- Muut pysyvät siellä!

Äiti peräännyy takaisin nyyhkyttäen.

Katsahdan äitiin kysyvästi ja ymmärrän, että ketään ei ole ja että minun on yksin astuttava lattian yli tämän luo, joka on isäni, mutta joka kuitenkin ei ole ja jota kaikki pelkäävät.

Aikuiset kurkistelevat oven takaa ja äiti itkee, sotakaveri yrittää rauhoitella, mutta saa paeta takaisin oven taa. Minä kuljen tyhjän kentän yli isän luo.

Hänen silmänsä ovat niin kylmät ja kovat, että minun lapsensydämeni jäätyy.

- Istus tähän isän viereen!

Kiipeän sohvalle.

- Kuules Pampula. Isä on väsynyt.

Katson häntä rävähtämättä etsien hänen silmistään sitä tuttua, jonka tunnen, mutten löydä ja hätäännyn.

- Pampula! Pelkäätkös sinä isääs?

Haen vastauksen isän kasvoista.

- En.

Isä tarkastelee kasvojani, puhunko totta.

- Kenenkäs tyttö sinä olet?

- Isän tyttö.

- Oikein. Ja omaa isääsi sinun ei tarvitse pelätä koskaan!

Hän kopeloi asetta, joka on nojallaan tuolia vasten, horjahtaa ja nostaa aseensa syliinsä.

Seuraan ja huokaan tukahtuneesti. Tiedän kyllä mikä ase on, se on vaarallinen, sillä tapetaan eläimiä. Olen ollut mukana metsästämissä ja nähnyt, miten paljon tulee verta ja miten liikkumattomiksi jänikset käyvät. Niin kuin ne eivät enää olisi, vaikka ovatkin siinä lasittunein silmin. En halua pelätä. Tahdon uskoa mitä isä sanoo.

Tämä outo isä alkaa kertoa oudoista tapahtumista, mistä hän näkee painajaisia. Hän käyttää vahvoja unilääkkeitä saadakseen nukutuksi ja tekee töitä pitkiä päiviä. Rajan takana on tapettu myös ihmisiä, jotka eivät olleet sotilaita. Isä kiroaa sotahulluja päälliköitä, jotka määräsivät miehiä varmaan kuolemaan aivan turhaan. Mutta armeijassa on toteltava. Joka ei tottele, se ammutaan. Isällä oli hevonen rintamalla, sen nimi oli Punnus. Se haavoittui pahasti ja hän joutui ampumaan senkin.

- Perkeleen perkeleen perkele!

- Kuule Pampula! Isäsi on väsynyt. Kyllä olisi ollut parasta, että mäkin olisin jäänyt sinne Karjalan hankeen Punnuksen viereen. Mikä perhanan vitsi se oli, että mun piti tänne jäädä?

- Pelkäätkös sinä kuolemaa, Pampula?

Yritän lukea oikean vastauksen isän kasvoista, mutten löydä sitä.

- En, arvaan sitten.

Isä katsoo epäillen. Hän nostaa aseensa ja asettaa piipun kasvoihini. Itse hän tuijottaa tähtäimen kohdalta. Katson aseensa mustaan aukkoon ja isän tuijottavaa silmää. Siniharmaan silmän katse on taas täysin kylmä.

- Lähdetäänkö yhdessä Taivaan Isän luo? Minä kysyn nyt sinulta, sä saat päättää.

Katson kiväärin piipusta sisään ja sitten isän silmää. Tajuan siinä sellaisen kylmän vihan, jota en ole koskaan ennen tuntenut. Armottomuus, raivo ja tyhjyys liikkuvat siinä edes takaisin, en muista koskaan myöhemmin elämäni varrella kohdanneeni sellaista katsetta. Se syöpyy lähtemättömästi sieluni takaseinään. Maailma pysähtyy. Lopulta pieni silmän liike kääntää minut tyhjyyden ympäri. Tiedän, että minun on kätkevä kauhuni. Vastaan:

- Ei myö lähetä vielä.

Isä tuijottaa minua ikuisuuden, rauhallisuutta, viisivuotiaan kasvoja, jotakin jota hän ei ollut odottanut ja joka haihduttaa hänen humalaansa.

Harmaat silmät aseensa piipun takana muttuvat tutkiviksi. Minä muutun järkähtämättömäksi. Isän katse muuttuu taas. Hän havahtuu hereille. Lopulta hän laskee aseensa alas lattialle nojalleen sohvaan vasten.

- No ei sitten. Jos sä kerran niin päätät.

Hän huokaa ja vajoaa omaan maailmaansa.

En usko, että hän yritti sovittelua, se kaikki oli turhaa, sillä minä olin jo vanhentunut. Olin nähnyt ja minulta oli vaadittu, sitä ei enää saanut takaisin.

Hän katsahtaa lasta.

- Sä voit mennä takaisin nukkumaan.

Kömmiin sohvalta ja lähden. Äiti tarttuu ovella kädestä ja saattaa rappuset ylös. Isosisko on nukahtanut. Kömmiin hänen viereensä ja äiti peittelee minut. Pusii poskelle.

Äiti lähtee huoneesta. Kasvot ovat vakavat ja ruskeat silmät kyyneleiset. Hän ymmärtää, että luottamus on menetetty. Hänkin on yksin ja hylätty. Kuten Petsamossa, jossa hänen ensimmäinen miehensä kaatui ja hän jäi yksin sotatantereelle vielä syntymättömän lapsensa kanssa. Mutta nyt: että lapsikin joutui vedetyksi tähän.

Kesällä mummo tapasi kulkea metsissä ja niityillä keräämässä sieniä ja marjoja ja kasvien juuria ja lehtiä. Hän tunsi kasvit kuin lähimmät ystävänsä ja lukemattomat tavat, miten niitä suinkin voitiin käyttää ruuan jatkona tai sairauksien parantamiseen. Tiesipä hän erään, jonka avulla verenkin saattoi pysäyttää.

Mummon silmissä asuivat hyvät valkoiset linnut ja kun hän hymyili ja lauloi, pyrähtivät ne lentoon ja saivat auringon näyttämään vielä vaaleammalta.

Minä uskon, että hän tunsi auringon salaisuuden, kuten hän tunsi metsän salaisuuden, ja että hän sitäkin käytti vain hyvään ja siksi oli niin viisas.

Ihmisiä tuli kaukaa kysymään hänen neuvoaan ja oli monia, joille hän katsoi tulevia. Koskaan hän ei puhunut niistä asioista, mutta kaikki sen tiesivät ja tunsivat luissaan hänet tavatessaan. Minä en tuntenut sitä samoin. Minä tunsin hartaan lämmön, joka keinui hänen hameessaan kuin vesi ison hylkeen ympärillä. Tunsin rauhan, jota mikään ei voinut vavahduttaa. Hän oli turvallisin kaikista ihmisistä, enkä koskaan kaivannut häntä kun hän oli poissa. Niin merkityksetöntä se oli, kun hän kuitenkin oli aina läsnä. Kuljin kesäkaudet hänen helmoissaan etsien kasveja salaisista paikoista ja hän opetti minulle enemmän metsästä kuin kukaan.

Kun hän kuoli omassa tuvassaan, tunsin sen kaukana kotona, ja hän ilmestyi minulle unessa hyvästelemään. Hän sanoi, että minun pitää muistaa, mitä hän oli opettanut kasveista ja valon elämästä ja että en koskaan saisi tulla ylpeäksi ja luulla itsestäni liikoja.

Miten hyvin hän tiesikään sen tien, jolle en saa joutua.

Muistan, kun isä soitti kerran viimeisinä vuosinaan, mieheni oli puhelimessa.

- Se on Yrmänä, hän sanoi ja ojensi luurin.

- Hei isä!, henkäisin puhelimeen.

- No hei!

Hiljaisuus.

- Mites sä pärjät siellä?

- No mulla on hyvä hotellihuone tässä, hyvä palvelu ja hyvää ruokaa.

- Mikä hotelli se on?

- Se on tämä, mikä perhana sen nimi nyt on, tässä keskustassa, rautatieaseman vieressä. Tässä missä käydään Pirkon kanssa saunassa.

- Onko Pirkko soittanut?

- Ei ole.

- Miten sinä muuten voit?

- Vähän yksinäistä on, hän huokaa niin raskaasti, että tunnen piston sydämessäni, - Yksinäinen mies pitkällä aavalla...

Keskustelun jälkeen mietin hetken ja lähdin Helsinkiin katsomaan häntä. Isä oli ollut vastikään aivoleikkauksesta toipumassa luonamme. Hän oli kaatunut juovuspäissään ja lyönyt päänsä. Leikkauksessa otsan yläpuolelle oli syntynyt peukalon kokoinen kolo, josta isän oman kuvailun mukaan ajatukset olivat alkaneet mennä sisään ja ulos.

Leikkauksen jälkeen isä asui ensin veljeni perheessä ja sitten meillä, kun he kyllästyivät.

- Tässä on sinulle nyt isä. Sinähän sanoit kerran, että tuntui pahalta, kun minä joskus vein hänet sinulta, veljeni virkkoi.

Isä oli alkuun ihana. Muisteli lapsuuttaan ja nuoruuttaan, laajaa sukuaan, köpitti jo aiemmin leikattua lonkkaansa ähisten (joka sekin oli hajonnut juomisen tuloksena) käsikoukussani pitkin Raunistulan kujia ja muisti lähes kaikesta näkemästään jotain niiltä ajoilta, jolloin oli ennen sotia asunut Turussa. Olin onnellinen. Minulla ei ollut vuosikymmeniin ollut tällaista isää. Höperöitymisellä on hyvät puolensa.

Kuukauden vierailun jälkeen vanha uhoaja hänessä alkoi heräillä ja mittani alkoi täyhtyä. Pelkäsin, että hän aikoo majoittua pysyvästi luokseni ja ryhtyy terrorisoimaan elämäni.

Passitin hänet määrätietoisesti Helsinkiin, jossa hänellä oli tiedossa vuokraemäntä, jonka hän oli tavannut Espanjassa. Nainen oli jo soitellut meille. Silloin kukaan meistä, paitsi isä, ei tiennyt, millainen hullu tämä nainen oli. Hänen lähdettyään löysin työpöydältäni paskan, joka oli huolellisesti kääritty vessapaperiin. En tiedä vielääkään, miten tämä pitäisi tulkita. Parempi vaihtoehto on, ettei isä kerta kaikkiaan jaksanut raahustaa ulkovessaan. Ja että se nyt piti laittaa varta vasten minun työpöydälleni (isä asui työhuoneessani), johtui siitä, että hän ajatteli minun sen siitä varmasti löytävän. Jätin asian tulkinnan silleen.

Tapasimme Bam-Bamissa.

Tulin hieman myöhästyneenä ja isä istui jo pöydässä selaten ruokalistaa. Ilo syttyi hänen harmaanhailakoihin silmiinsä, kun hän huomasi minut. Olin taas se pieni vallaton tyttö, jolla oli valkoiset nilkkasukat, kun istuuduin pöytään häntä vastapäätä ja tunsin itseni hämillisen onnelliseksi.

Minä halusin paistettuja silakoita. Yleensä isä ei pitänyt siitä, että valitsin ruokalistan halvinta, hän piti sitä protestina. Nyt hän nyökkäsi hyväksyvästi tarjoilijaan päin ja valitsi itselleen samaa.

Olin osunut oikeaan - hänen eläkkeensä oli ruhtinaallinen, mutta rahat katosivat merkillisellä tavalla. Isä oli tottunut, että rahaa oli määrättömästi, eikä osannut tulla toimeen rajallisella budjetilla. Hän ajeli taksilla ostamaan tupakkaa, seisotutti pirssiä puoli tuntia apteekin edessä ja niin edelleen.

Nyt hänellä ei ollut varaa ostaa itselleen toista pukua.

- Olen ajatellut aloitella taas pientä vastaanottoa, hän sanoi syödessämme, -
Noin hissun kissun vaan, harrastuksen vuoksi.

- Sehän on hieno ajatus, sanoin ilahtuneena.

Keskustelimme tarkemmin hänen suunnitelmistaan ja aloin olla melko yllättynyt ja toiveikas hänen paranemisensa suhteen. Juodessamme kahvia hän alkoi kertoa yksityislentokoneesta, joka tulisi huomenna hakemaan hänet Saudi-Arabiaan katsomaan jotakin uutta klinikkaa, jonka ylilääkäriksi häntä oli pyydetty. Hän kysyi halusinko lähteä mukaan.

Annoin hänen puhua vaieten. Veljeni mielestä tällainen piti oikaista, ei saanut missään nimessä mennä mukaan. Minä en aina jaksanut, en nytkään. Annoin hänen pupista rauhassa ja sanoin vasta lopuksi, että nyt hän hourailee.

- Se johtuu tuosta aukosta, sanoin osoittaen otsan kuoppaa.

Hullunpilke hänen silmissään hälveni hetkeksi, kun hän myönteli, kuin olisi itsekin tajunnut ja nauroi jutulle.

En vielääkään tiedä miten hän tajusi nämä fantasiansa. Ja oliko niillä loppujen lopuksi eroa niiden fantasioiden kanssa, joita olimme koko nuoruutemme ajan saaneet hänen suustaan kuulla tietyssä humalan vaiheessa.

Vasta kadulla astellessani rautatieasemalle päin hänen jäljessään, haistoin pistävän kusen hajun, joka pelmahti hänen hyvin istuvista puvun housuistaan. Jumalauta!, ajattelin, Hän astuu kuin sotapäällikkö edelleen, mitään ei ole kadonnut entisestä arvokkuudesta, vaikka sankka kusen haju leijuu ympärillä, omaisuus mahtuu kolmeen kapsäkkiin eikä ole paikkaa mihin mennä vaan on asuttava hotellissa.

Tai on paikka, se vuokraemäntä, mutta isä epäröi sitä edelleen, enkä näin jälkeinpäin olleenkään ihmettele miksi.

Vuosia myöhemmin matkustimme mieheni kanssa Georgiaan, jossa näin jotakin samankaltaista. Vanha georgialaismies resuisessa toppatakissaan lanasi

kolalla lunta pienen vuoristokirkon pihalla. Hän oli vähäpätöiseltä näyttävässä työssään suoraryhtinen ja ylväs kuin sotapäällikkö. Tuntui, että hänen ratsunsa odotti jossain pihan katveessa pähkinäpuuhun sidottuna haltiaviitta yllään. Sen vanhan miehen takia kannatti matkustaa maailman toiseen ääreen - vain hänet nähdäkseen.

Vastaanottoa, katselin isää epäillen. Mitähän veljeni sanoo?

- Siinä on todella tyyliä, loppuun asti, sanoin myöhemmin liikuttuneena miehelle, - Hän on pystynyt kuitenkin antamaan hienon perinnön lapsilleen, jos onkin ollut kauhea isä, eikä mammonasta ole jäänyt penniäkään. Niin on hyvä - tyyli pysyy loppuun asti, arvokkuus, vaikka kuset housuissa ja hylättynä katuja harhailen.

Monasti olen ihmetellen seurailut niitä lapsia, joille vanhemmat ovat jättäneet aineellisen perinnön ja mitä siitä on seurannut. Isä ei halunnut jättää meille, ehkä hän katsoi, että se oli kaikki hänen hankkimaansa ja se piti pelata pois. Hän ei halunnut jättää meille parempia aineellisia lähtökohtia kuin mitä itse oli saanut, hänhän oli toisaalta aina jotenkin pettynyt lapsiinsa eikä tullut heidän kanssaan toimeen, vaikka toisaalta oli meistä ylpeä (koulutukseen hän panosti kaikin voimin) ja todellisen hädän tullen oli varauksetta suojaamassa meitä. Se oli niin kummallista. Ehkä hän halusi toisaalta jättää suurmiehen arvolle sopivan perinnön, ylimitoitettun suuruudenhullun perinnön, sellaisestahan hän usein puhui. Mutta pelurin himo pani pelaamaan kaiken pois. Sitä piti tulla paljon, mutta mitään ei saanut jäädä jäljelle. Vaikka hän elämässään pani suuren painon rahalle ja pröystäili sen tuomalla vallalla kaikin tavoin, ei sillä kuitenkaan tainnut olla hänelle merkitystä, se petti hänet,

mursi hänen unelmansa, oli ansaitsematonta. Ja minäkin taisin vetää lopulta maton hänen altaan, mistä vanhemmat sisareni ovat minua kiitelleet, itse kun eivät osanneet vastustaa hänen valtaansa.

Isä ei halunnut jättää meille - olihan se niinkin. Mutta hän jätti jotakin muuta, itsensä muiston. Sortuvan kuninkaan muiston. Ja siinä alennuksen tilassa hän näytti viihtyvän parhaiten, tuntui löytävän itsensä uudelleen. Se oli korsuelämää taas. Ehkä kaikki korsuelämän jälkeen tapahtunut hänen elämässään oli merkityksetöntä?

Toisaalta karvas totuus on, ettei hän kyennyt rakastamaan lapsiaan. Hänen rakkautensa ilmeni syvimmillään niissä nopeissa spontaania toimintaa vaativissa tilanteissa, joissa hänen piti pelastaa meitä. Silloin hän oli koskaan hylkäämätön uskollinen isä. Mutta arkipäivässä, joka olisi vaatinut toisen ihmisen kunnioittamisen oppimista, siihen hän ei kyennyt. Sen sijaan hän pystyi antamaan rahaa, paljon rahaa ja ehkä juuri sen vuoksi rahan merkitys korostui hysteerisyyteen asti, eikä sitä siis saanut jäädä, koska se oli valhetta.

Äidin laiha käsi haroo aikakauslehden kuvaa yrittäen tarttua kuvan esittämiin voileipiin. Niillä on salaattia ja tomaattia ja vesipisarot helmeilevät salaatin pinnalla.

Katselen järkyttyneenä äitiä, vasta nyt käsitan sen askeleen suuruuden, jonka hän on ottanut.

Voiko siitä olla jo vuosi, kun olen nähnyt hänet viimeksi, ja missä hän on ollut kaikki nämä päivät, miten hänelle on tapahtunut tämä kaikki? Kyyneleet nousevat silmiini.

Ikkunasta tulvii alkukesän valo, mutta verhojen kauniisti siivilöimänäkään se ei jaksa keventää huoneen kuoleman tunnelmaa. Ei tämä ole hoitokoti vaan hourula, kuoleman odotussali, johon ne, joita kukaan ei enää jaksa, on sysätty. Mitä äiti tekee täällä?

Isä seisoo syrjemmällä ja katselee meitä. Hän keskustelee hoitajan kanssa. Äiti istuu kokoon käpertyneenä tuolissaan, melkein tuntemattomaksi laihtuneena. Hän ei pysty enää kävelemään, ei ensin tuntenut meitä, katseli hädissään minua ja veljeäni kutsuen silmillään isää apuun.

- Noh, nu känner du dina egna barn, de här är Tom och Paula, isä sanoo.

- Tom och Paula, äiti toistaa helpottuneena ja katselee meitä molempia hellästi. Silmissä on kuitenkin outo epävarma pilkahdus.

- Nå men det är ju Tom!, hän huudahtaa myöhemmin ilahtuneena, kun olemme pitkään jo siinä istuskelleet ja niitä näitä puhelleet.

Jossain sisimmässäni olen vieläkin se viisitoistavuotias, joka seisoo veljensä kanssa tien päässä, lumen peittämän erämaan laidalla kaamosillan hämärässä, katsellen suon laidassa kohoavia ylpeän kituliaita korpikuusia ja lumikiteitä, jotka aurinko lävistää hangen pinnasta. Pehmeä hämärä on laskemassa auringon viimeisten säteiden ylle, jotka harovat kaamosta kirkkaina viuhkoina.

Emme puhu mitään, ei tarvitse, kaikki sanat ovat turhia. Tunnumme vain voimakkaan yhteyden välillämme, kun sanat eivät pääse sitä leikkaamaan. Hetki jakaa meille ikuisuuden, jossa mikään ei ole mitään, vain unta ja harhaa, joka katosi tien päähän.

En silloin ymmärtänyt sitä oikealta nimeltä, mutta nyt ymmärrän - me olimme orpoja molemmat, isättömiä, äidittömiä, vaikka silloin he olivat vielä hengissä. Molemmilla oli tumma raskas risti nuorilla hartioillaan. Avuttomuus sen ristin painosta yhdisti meidät voimakkain sitein, mutta myös taikoi välillemme sanattomuuden näkymättömät kahleet. Emme koskaan puhuneet äidin kuolemasta, emmekä myöhemmin isän kuolemasta. Näimme palapelin osaset liian selvästi, kierretyt kehät liian tarkasti, ja oma osamme tuntui liian kipeältä. Meille ei jäänyt muuta vaihtoehtoa kuin yrittää ymmärtää. Unohtaa emme voineet, emme kai tahtoneetkaan. Miksi? Ehkä ymmärryksen tilalle olisi tullut hulluus? Ehkä liian monta porttia oli jo aukaistu ja paholaiset päästetty sisään.

En kirjoittaisi sanaakaan tästä kaikesta, ellen yhä tuntisi sen ristin painoa, ellen olisi havahtunut siihen, että olen sen vaikutuksesta jäänyt siksi nuoreksi tytöksi, joka anoo armoa saadakseen vapautensa, saadakseen löytää itsensä, ja kun ei hänelle sitä suoda, hän pakenee henkensä edestä.

Ja pakenee yhä, mutta haluan estää sen, lopettaa sen, saada vapauteni.

Miten yksinäinen on sydämeni
avuton lapsi

kyyristyneenä viluisen kivensä vieressä
ei tahdo poistua sen luota
hylätä julmaa rakastajaa
vaikka saisi koko maailman

mutta minä olen alkanut istua sen vieressä
odottaen oikeaa hetkeä
olen vaaniva kissa
ilves lumisen hangen kätköissä
lopultakin lapsen täytyy herätä
nähdä hellijänsä todelliset kasvot:
se mitä lapsi luulee kohtalokseen
on sen omaa kuolemaa
uni joka laskeutuu päälle
levittäen lopulta turtumuksen
nostaen huulille unien maljan.

Löysin papereista lastenpsykiatrin lausunnon, jonka muinoin jouduin hankkimaan, silloin kun isä uhkasi järjestää minut lastenkotiin tai psykiatriseen sairaalaan. Sanasta sanaan lausunnossa todetaan, kerron sana sanalta (kuten Pöllö vaatii Kanilta): "Tutkimuksissa on todettu, että Paula Jokinen on sekä älykkyydeltään että taiteellisesti lahjakas ja tunne-elämältään sensitiivinen. Hänessä on todettavissa murrosikäisen tasapainottomuutta,

mutta ei mitään psyykkiseen sairauteen viittaavaa, hänen käytöksensä on hallittua ja realiteettitajunsa hyvä. Hänen sensitiivisyytensä ja murrosikänsä takia on toivottavaa, ettei hän lähitulevaisuudessa joutuisi kohtaamaan suuria stressitilanteita. Yllä olevan vakuutan kunnian ja omantunnon kautta..." jne. allekirjoituksineen.

Tämä onkin ainut asiakirja, joka minulla on säilynyt, kaikki muu on kadonnut niistä ajoista. Kuin myös ne Mummon antamat sukukorut, jotka ruokaa saadakseni myin ympäri Helsingin antikvariaatteja pilkkahinnasta. No, ruokaa saadakseni. Ne olivat sukukalleuksia, ainoat isän puolelta ja minä olin ainoa, jolle Mummo ne halusi antaa, ehkä hän aavisti, että tulisin tarvitsemaan niitä vielä. Kun Mummo teki kuolemaa, hän rohkaisi minua lähtemään kotoa, tai suorastaan vaati lähtemään ”siitä hullujenhuoneesta”, jotta pelastaisin itseni. Mummo oli silloin sairaalassa ja minä ainut, joka häntä kävi katsomassa. Hänen ennen niin läheinen ja rakas poikansa unohti hänet oman haaksirikkonsa keskellä, tai jos kävi, niin kävi haukkumassa.

Kun myöhemmin ajelehdin rahattomana ja asunnottomana pääkaupungissa, katsoin Mummolta saamani korut perinnökseni ja tuekseni yksinäisellä pakomatalla. Muistelin lämpimin mielin Mummoa voidessani vähän ostaa, oli toki helpotus välillä ostaa ruokaa, ja menestyksellisen varastamisen turvaamiseksi oli välttämätöntä ostaa jonkin verran ettei jäänyt kiinni kassalla. Muuten, mielenkiintoinen yksityiskohta, että minä, yläluokan lapsi, olin varsin taitava varastamaan, ja eläin itseni sillä keinolla hienosti. Edesauttajana olivat varmaan rehelliset ja herkät kasvoni, rehti olemukseni, ja oli varmaan uskomatonta, ettei huuliltani juuri totuuden sanaa niinä aikoina kuultu.

Valehtelin silloinkin, kun ei ollut mitään syytä, vain tavan vuoksi, merkillinen pakkomielle.

Vesallekin valehtelin ummet ja lammet, kun hän kautta rantain yritti kysellä, miksi olin oikein tullut Helsinkiin niin kaukaa pohjoisesta ja aivan yksin. Tosin ylpeyttäni loukkasi se, että hän mainitsi Demo-Trikontilla asuneen toisenkin kotoa karanneen tyttösen. Vesa oli minun tähteni ja turvani sinä aikana. Koska hän teki työtä, hän hoiti painokoneen, ja koska hän oli vanhempi ihminen ja hänellä oli vaimo ja paljon lapsia ja koska hän kunnioitti minun nuoruuttani, ei yrittänyt käyttää sitä hyväkseen millään tavalla, kuten useimmat esimerkiksi niistä, joiden kyytiin liftasin pitkällä pakomatkillani Rovaniemeltä Helsinkiin. Vanhempien miesten yritykset painostaa nuori tyttö seksuaaliseen kanssakäymiseen ensin hyvällä ja sitten pahalla, oli minulle uusi maailma, jonka kanssa en ollut joutunut tekemisiin. Muutoinkin huomasin noina aikoina, että suuressa maailmassa voin pudota loputtomiin. Että sitä turvallista maailmaa, jossa huolehditaan toisista ja ihmisten hyvään tahtoon voi luottaa, ei todellisuudessa ole olemassa kuin rajatulla alueella ja rajatun hetken hyväntahtoisten ihmisten kesken. Ja että vain se, joka on astunut ulos turvapiiristään, voi todeta omin silmin, että mitään turvaverkkoa ei ole, kun rupeat putoamaan. Sama tapahtuu, kun ihminen sairastuu. Tai tulee vanhaksi. Tämän yhteiskunnan turvallisuus on suuri illuusio. Edes sairaalassa et ole turvassa, jollei sinulla ole suhteita. Näin se on, usko pois.

Hursomhaaver, Vesa ei yrittänyt nostaa itseään minun kokemattomuuteni kustannuksella, eikä hän ollut kuitenkaan välinpitämätön. Hän arvosti ihmistä, se huokui hänestä. Ja hänellekin minä silti valehtelin. Että olin muka

sotkeutunut johonkin huumejuttuun Rovaniemellä. Se oli kai mielestäni jotenkin sankarillisempaa kuin paeta omia vanhempiaan.

Mutta - palatakseni takaisin - edesauttaja varkaan roolissa oli myös mieletön varovaisuuteni, joka kehittyi takaa-ajettuna vainoharhaisuuteen asti.

Jotenkin tuntuu, että tämä josta kerron en ole minä, ja kuitenkin tiedän että se olen minä. Siitä on niin kauan, nykyään voi aina puhua vuosikymmenistä, ja kun sitä nyt ajattelen, tunnen itseni elämää eläneeksi ja ehkä kaiken jo nähneeksi.

Mitäpä siitä. Kun kerron, siitä tulee tarina. Puhun totta ja kuitenkin valehtelen. Kerron siitä, mitä silloin tapahtui ja kuitenkin lopulta itse sepiän kaiken. Ehkä minun täytyy käydä tämä kaikki läpi, jotta saan valehdeltua itselleni uudestaan, miten kaikki oikeastaan tapahtui. Totuus jää rivien väleihin. Siihen luotan.

Se harhauttaa vainoojani, jotka lymyilevät varjoissa. Tiedän niiden odottavan. Mutta en tule aukaisemaan ovea liian nopeasti, en aio kohdata niitä valmistautumattomana. Kun aika on kypsä, minä aukaisen ja katson niitä sellaisina kuin ne ovat. Sellaisena kuin minä olen. Tai jätän aukaisematta – miten vain. Minun ei ole enää pakko tehdä yhtään mitään, mitä en itse halua. Sitten on vain selvitettävä, mitä minä haluan.

Nähdä hulluuden ja toden raja omalta kohdaltani? Sitten kun olen avannut sen näkymän isäni ja äitini kohdalta?

Isä edusti toisaalta hyvin omaa sukupolveaan, sen kohtaloa, sosiaalista nousua ja ristiriitaisuutta, kahdella hevosella ajamista ja mihin se päättyy.

Sodan kokemukset painettiin hiljaisuuteen ja keskityttiin jälleenrakentamiseen ja taloudelliseen vaurastumiseen amerikkalaisin esikuvin. Kilpailtiin muiden kanssa ja menestyminen oli pakkomielle. Syvät sodan avaamat mielenterveyden ongelmat painettiin perheeseen ja alkoholiin ja julkisivun oli näytettävä ainakin jossain mielessä hyvältä. Jollei teennäisen hyvinvoivalta niin ainakin rahakkaalta.

Minusta meidän suomalaisten on turha päivitellä venäläistä hulluutta ja sekasortoa. Eikö meidän elämämme muka ole täynnä sekasortoa, alkoholismia, väkivaltaa? Ehkä nousukasmaisuus on yrittänyt piilottaa sitä supermarkettien, valkoisten tiilitalojen, tyhjänpäiväisen viihteen ja kaiken ulkomaisen apinoinnin alle, mutta syvällä tajunnassa se silti elää kuin kahlitsematon valtameri.

Ja ehkä juuri siksi, että sitä niin pontevasti yritetään piilotella, ryntää se esiin tilaisuuden tullen, vetäisee kasaan kaikki kulissit ja nauraa räkäisesti koko ilveilylle. Tai vielä pahempaa: vetäisee aseet esiin.

Silloin en tiennyt, että kuolema onkin varsin suhteellinen käsite. Olin silloin siinä käsityksessä, että kuolema on samaa kuin poistuminen näyttämöltä, vesi joka valuu hiekkaan, haihtuu ja lakkaa olemasta lasissa. En tullut ajatelleeksi, että kulissien takana voi olla jotain ja että näyttämö on varsin pieni osa maailmaa ja että näytelmän henkilönä oleminen kuvaa henkistä minuuttamme paremmin kuin vetenä lasissa oleminen.

En etsi syyllisiä henkilöitä, korkeintaan syyllisiä ominaispiirteitä, kaikki ovat syyllisiä ja lopulta viattomia itsessään. Mehän näemme, miten keveästi henki jättää majansa kuoleman tullen, kuinka valheelliseksi kaikki sulaa ja henki karistaa ympäriltään kaiken, mihin on elämänsä varrella tarrautunut. Jo siitä voi päätellä, ettei side loppujen lopuksi olekaan niin vankka ja lopullinen, että suuri osa siitä, mitä me käsitimme pahuudeksi, olikin ehkä väärinkäsityksiä ja tietämättömyyttä. Ei niitä pidä niin vakavasti ottaa ja kuitenkin pitäisi ottaa vakavasti oikealla tavalla. Pahuus on pahuutta.

Se kevät, jona murtauduin kodin kahleista, oli kylmä ja utuinen aina pitkälle kesäkuuhun asti.

Olin ulkonaisesti kai varsin rauhallinen neljätoistavuotias, opetellut polttamaan tupakkaa, pukeutumaan minihameisiin ja nahkatakkiin ja kiroilin kuin turkkilainen. Väriä silmiin en koskaan oikein oppinut vetämään, mutta muuten vastasin kai ulkonaisesti varsin hyvin sitä mallia, jota siihen aikaan ihailimme – en tosin tietenkään omasta mielestäni. Eikä minulla ollut rooliasuun kuuluvaa sosiaalista rekvisiittaa. Olin yksin ja yläluokan tyttö. Jopa yli kahdenkymmenen asteen pakkasessa juoksin joen yli kolmen kilometrin matkan kouluun ohuet kreppisukat jalassa. Nämä juoksentelut loppuivat, kun eräs koulumme tytöistä joutui sairaalaan: sukat olivat jäätyneet kiinni ihoon. Sitten opettelin polttamaan piippua ja itsetuntoni hieman kohosi. Piippu - se oli jotain, mitä ei ollut nuorisolehtien kuvissa, se kuului johonkin muuhun, arvovaltaisempaan.

Minulla oli ystäviä naapurustossa ja koulussa, venyin kaupungilla joskus vähäsen, mutta en kuulunut oikein mihinkään. Olin ulkopuolella, ajautunut syvään ristiriitaan entisen minäni ja kasvamassa olevan uuden minäni kanssa. En tiennyt, mitä tehdä. Minulla oli toinen kuviteltu minä, joka toimi ja teki kaikkea sitä, mihin en itse uskaltanut. Typeryyksiin toki osallistuin oikeastikin: kuten tuntemattomille ohikulkijoille huuteluun, mikä ihme ja kumma oli mahdollista myös Rovaniemen kaltaisessa pikkukaupungissa. Aikuiset vain menivät ohi teeskennellen etteivät kuulleet mitään.

Oli myös kolmas minä, jolla oli maja metsässä, ylempänä vaaralla ja siellä asuin oikeastaan itse. Kulkiessani sinne salaista reittiä tunsin painon varisevan harteiltani ja havujen tuoksun tarjoavan sielulleni vapauden. Katselin mielelläni pikkukaupunkia metsän laidasta tai sen valojen läikyntää hämärtyvässä joessa, ollen itse toisella puolella. Koskemattomana, riippumattomana, sisäisesti varmana: Siellä ihmiset ovat sisällä kodeissaan kuka missäkin askareissaan, kuka kenenkin seurassa. Täällä minulla on kaikki mitä tarvitsen. Tuolla heidän maailmassaan minulle ei ole mitään. Täällä hämärä valo siivilöityy kuusten neulasten lomista ja katajien tertuissa kimaltavat vesihelmet. On kylmää ja märkää, mutta minulla on lämmin. Olen turvassa omassa pesässäni.

Niihin aikoihin istuksin piippua poltellen lähimetsässä junaraiteen halkoman harjanteen töyräällä, jossa pääskyseläiset pitivät pesiään. Kuulin ja haistoin, että nuotio oli viritetty lähistölle ja jäin istumaan varta vasten. Kun kukaan ei huomannut minua, aloin vihellellä ja pian vanhempi poika tuli kahisevien

hiirenkorvien läpi tutkimaan vihellyksen alkuperää. Hän kehui myöhemmin aina löytäneensä minut, kuin lapsen ajelehtimasta Niilin virtaa korissa uinuen. Kuinka rakastinkaan häntä silloin, että hän löysi minut, pelasti minut, opasti uuteen kotiin.

Taas runo, jonka olen joskus kirjoittanut:

Sinä annoit minulle kruunun
mutta minä halusin rakkautesi
sinä kutsuit ja torjuit yhtä aikaa
jo ensimmäisellä kerralla
tunsin katseesi, suden katseen

sinulle minä hymyilin
isällekin minä hymyilin
opin varomaan askeliani
opin suojaamaan itseäni
niin etten kuulunut mihinkään
eikä minua todella saa
mistään kiinni

siinä oli hyvät
ja huonot puolensa

toisaalta minun ei
tarvinnut luopua itsestäni
minusta tuli täysin vapaa
toisaalta minäkin sain suden katseen
minäkin kutsun ja torjun yhtä aikaa
enkä päästä lähelleni ketään
kuin häviäväksi hetkeksi

isän rakkaus
tuli kaiken yli
tuntui lämpimänä ja voimakkaana
kaiken hävityksen keskellä

tämä oikotie
meidän oli opittava
hänen luokseen.

Syyllisyys on merkillisen totaalinen ja kietoutunut spiraali sielussani.

Syyllisyys ja sovituksen tarve. Koko elämäni ajan olen etsinyt tapaa saada sovittaa ja lunastaa itselleni olemassaolon oikeus.

Se on kietoutunut avioliittoihini aina uusilla tavoin, melkein huomaamatta, kunnes taas olen saanut havaita olevani mieheni emo, sairaanhoitaja, ikuisesti kärsivällinen ja kärsivä: minun on täytynyt saada kärsiä.

Aina sama, toistuva tilanne.

Sovitus.

Minusta on tuntunut, että kaikki haluavat minut uhrikseen ja minä olen vastannut sydämessäni: kyllä minä voin ruveta.

Kun rakastettuni ajaa minut pimeyteen, menen sinne, olen jo lähtenyt matkalle.

Kun lopetin kirjoittamisen vuosia sitten, oli syynä pimeys. Tunsin, että olen putoamassa syvään kaivoon, joka olen minä itse. On hirveää, kun kukaan ei tiedä, että putoaa.

Kuilun partaalla itsesäilytysvaistoni alkoi toimia järkeäni vastaan ja minä murtauduin ihmissuhteistani uuteen ja lopetin kirjoittamisen.

Se on ollut elämässäni toistuva tapa selviytyä: rikkoa lähin ihmissuhteeni, jossa minua taas vainottiin, lähteä pois. En tiedä, olisiko ollut muita tapoja selviytyä. Ehkä olisi, ehkä ei ollutkaan. Ehkä olin valinnut lähtöpalaset niin, ettei muuta ulospääsyä ollut. Ehkä ajoin kaikki tilanteet sellaiseen jamaan, että pääsin kärsimään, takasin yksinäisyyteeni, eikä muuta ulospääsyä enää jäänyt. Ehkä vajosin puolustuskyvyttömäksi uhriksi, joka herätti toisessa inhon itseensä ja samalla vainoavan pedon. Tai ehkä kuvittelin vain kaiken?

Tai ehkä minä en vain osannut. Ehkä en uskaltanut katsoa totuutta silmiin, totuutta itsestäni.

Olohuoneessa on musta piano. Irma siivoaa. Äiti on tullut juuri töistä. Hän asettelee kukkasia maljakkoon. Minä teen matematiikan tehtäviä isossa nojatuolissa.

Irma sammuttaa imurin ja katsoo äidin puuhastelua.

- Mie haluaisin kuulla kun sie soitat sen Ristilukin, minä niin tykkään siitä.

- No juu. Mielelläni.

Äiti aukaisee pianon kannen, selailee nuottipaperit esiin pianon päältä ja istuu. Irma kiikuttaa itselleen tuolin pianon viereen. Lasken matematiikan paperit pöydälle ja istuudun mukavasti kuuntelemaan.

Soitto alkaa hiljaisena ja voimistuu vähitellen koko huoneen täyttäväksi jyllinäksi. Äiti soittaa eleettömästi, mutta suurella tunteella. Irma ja minä kuuntelemme vakavina ja mietteissämme. On kuin tietäisimme, mitä tuleman pitää. Ja äitikin tietäisi. Ja tietäisimme ettemme mitään voi kohtalolle, joka on jo alkanut.

Kun veljemme lähti Amerikkaan, pelkäsin mitä tulisi tapahtumaan, kun hän ei ollut rauhoittamassa isää. Hän oli ollut niin keskeinen henkilö sovittelijan roolissaan, että hänen menetyksensä tulisi olemaan katastrofi. Siksi hän lähtikin, hän ei kestänyt, hän oli vasta seitsemäntoista.

Ensirakkauteni haaksirikossa olin yrittänyt tappaa itseni unilääkkeiden avulla, joita olin keräillyt pikku hiljaa isän pilleripurkeista, ja tunsin, että isä kantoi minulle kaunaa, vaikka ei vielä virkannut mitään. Tiesin, että aika ei ollut kypsä.

Isä alkoi kutsua minut (aiemmin se oli yleensä veljeni, välillä molemmat) öisin alakertaan istuntoihinsa. Hän oli hankala alkoholisti, valvoi ja valvoi vaan. Äiti oli yleensä myös paikalla. Vaitonaisena ja avuttomana kuin lapsi. Hän oli jo aika sairas siihen aikaan, menettänyt otteensa. Ei enää pystynyt pitämään perhettä koossa, ei suojaamaan meitä. Muutama vuosi sitten hän oli ollut tajuttomana useita päiviä, isä oli ajanut ulos tieltä, mittarissa liian kovat lukemat kuten tavallista. Siitä alkoi äidin alamäki. Vaikka hänen muistinsa palautuikin muutamaksi vuodeksi, ei hän tullut enää entiselleen. Isä varmaan aavisti jo silloin, mitä oli tulossa, ja tunsu syyllisyyttä.

Me saimme kuulla sotajuttuja, aluksi isä oli hyvällä tuulella. Myöhemmin istunnon aikana ne kääntyivät kauhutarinoiksi, hänen kaikkivoipaisuutensa oli silloin niistä poissa, poissa olivat moraaliset arviot. Jäljellä oli enää raakuus ja tappaminen, siviilien murhat, ja hän kertoi näitä jälkimmäisiä hyvin uhkaavasti, toistellen, välillä huutaen ja koko ajan kiroten.

Sinä kesänä hän oli päättänyt paneutua erityisesti minun kasvatukseeni, minusta oli tullut huolenaihe kapoisine minihameineni ja meikkeineni ja koska minä halusin pois, kaikkialle. Hän haukkui vaatteitani, haukkui yleensä huoraksi ja kirosi. Sitä hän enimmäkseen hoki. Hän haukkui hirvittävästi, inhottavasti, en ole koskaan sen jälkeen kuullut kenenkään haukkuvan sillä tavoin. Tai ehkä se satutti, kun hän oli isä, ja hän tiesi mikä sattuisi. Hänessä oli valtava määrä silkkaa pahuutta, muuten se ei olisi ollut mahdollista sillä tavoin. Se synnytti minun hatarassa nuorena sielussani pelkoa ja vihaa, joka poltti. Yleensä hän lopuksi määräsi etten saanut mennä aamulla mihinkään. Enkä muutoinkaan, kotiarestiin siis. Tietenkään en totellut, eihän kaikkea muutakaan hänen humalassa sanomaansa saanut ottaa vakavasti, selvin päin

hän oli kuin ei olisi tiennyt niistä mitään, eikä muidenkaan siis kai pitänyt tietää.

Elettiin vuotta 1969. Olin uusien ystäväieni kautta tutustunut nuoriin radikaaleihin ja osallistunut kokouksiin työväen kuvataidepiirin tiloissa. Talo oli asumaton vanha puutalo ja toimi taidepiirin jäsenten työtilana. No, kovin vanha ei voinut tietenkään olla, kun saksalaiset kerran polttivat perääntyessään koko kaupungin – ei siinä montaa puutaloa säästynyt. Joku rintamamies oli varmaan testamentannut yhdistykselle. Kun talon kellariin kyhättiin nuorten kokoontumispaikka, jonka nimeksi pantiin ”kommuuni”, näin mahdollisuuden paeta.

Kokous pidetään puutalon yläkerrassa, jossa on pieni sali. Sivulla yhdistyksen jäsenten maalaustelineitä.

Aiotaan perustaa jonkinlainen kansanrintama.

Läsnä aikuisia – muutama taidepiirin jäsen sekä kaupungin radikaaleja: opettaja, lääkäri, toimittaja - ja nuorisoa 17-21 vuotiaita. Minä ja Pasi 14-vuotiaat olemme nuorimmat. Tunnelma on rento.

Rauha nousee laiskasti ylös ja katsoo ympärilleen, kasvot vahvasti meikattuina, kuin sotamaalaus ikään.

- Meidän pitäis väsätä jonkinlainen julkilausuma siitä, mitä me vastustetaan ja mitä asioita me ajetaan takaa, että ihmiset sais selvää mitä me oikein ollaan.

Eihän me voida saada ihmisiltä tukea jollei ne tiedä, mitä me tehdään. Tämä on ponsi.

- Kirjataan Rauhan ponsi.

Kirjuri kirjoittaa kynä savuten.

- Mitä mieltä ollaan? Väsätäänkö?

Myöntyvää mutinaa.

Katselen maihinnousutakeissa retkottavia uusia tovereita. Juuso muistuttaa erehdyttävästi Che Guevaraa, mikä lienee tarkoituskin. Päässä on jopa musta baskeri tähtineen. Hän on tumma ja ruskeasilmäinen. Eetun vahvat pyöreät silmälasit ja tuuhea musta parta tuovat mieleen jonkun otuksen Muumi-kirjoista. Piisamirotta? Kuin olisi tullut kotiin.

- Iliman muuta, iliman muuta, Juuso huokaa.

- Me ollaan solidaarisia Vietnamin kansalle ja tuetaan sen taistelua amerikkalaista agressiota vastaan, tää pitää kirjata.

- Vois viitata siihen Olof Palmén puheeseen, jossa se tuomitsee USA:n sekaantumisen Vietnamin sotaan.

- Ja Neuvostoliiton aggressio Tsekkoslovakiassa pitää tuomita.

- Tuetaan Pariisin vasemmistoradikalismia ja nuorison ja työväen liikehdintää Euroopassa ja Valloissa.

Esitetään vielä muutamaa juttua.

- No entä se yhteiskunta, mitä me ajetaan takaa? Millaisia muutoksia systeemiin? Pitää antaa positiivinen visio eikä vaan taistella jotakin vastaan. Eikö?

Hiljaisuus.

- Minä oon miettinyt, että hyvä yhteiskunta olis sellanen, että kaikki sais ensinnäkin opiskella. Filosofiaa, yhteiskuntaa, luonnontieteitä, kosmologiaa...mitä nyt kukakin haluaa, mutta kaikille tulis monipuolinen tietämys tieteen, taiteen ja henkisen kasvun asioista. Sitten vois valita minkä ammatin vaan, millä palvella yhteisöä, mikä kullekin tuntuis sopivan. Ja vois vaihtaa tehtäviä sitten kanssa, ettei se yksi ja sama aina tyhjennä roskiksia ja siivoa vessoja. Ja että kaikki sais tarpeitteinsa mukaan ruokaa ja vaatteita ja rakennustarpeita ynnä muuta, tai maata mitä viljellä tai pittää poroja.

- Poroja! Ja kaikille kunnon kansalaisille kaljaa joka päivä, niin kuin Ruotsissa ennen vanhaan. Ja kortsuja.

Naurua.

- Onko läntisessä ihmemaassa joskus oltu näin pitkällä?

- Ei kortsuja ollut keskiajalla.

- Jätkät vois ottaa tän asian vakavasti ja koittaa keskittyä muuhunkin.

- Miten niin?

Rauha mulkaisee poikia, jotka hymyilevät itsetyytyväisinä.

- No se voi tietty olla vaikeeta.

- Maa ja tuotantovälineet kansan hallintaan. Etenkään maata ei saa yksityinen omistaa. Näähän on olennaisia asioita noin järjestelmän kannalta. Ja todellinen kansan demokratia, jossa kansa pääsee itse päättämään asioista eikä jotkut tee sitä sen puolesta.

- Mitenkähän tuokin järjestetään?

- No ei me nyt mitään hirmu seikkaperäistä voida kirjata, eihän semmosta jaksa kukaan lukea. Pääperiaatteita. Näitä voidaan sitten miettiä, kun poliittinen valta on vallattu.

- Joo samaa mieltä Tusan kanssa, kirjataan pääperiaatteita, mistä näkee, mitä me ajetaan takaa.

- Luuletko sie, että sitten on aikaa mietiskellä, kun valta on otettu? Että nää kapitalistit antaa omaisuutensa luiskahtaa ihan noin vain ilman väkivaltaa ja että sitten saadaan rauhassa miettiä, että mitenkähän tää nyt järjestetään?

Juuso: - Mie kannatan jonkinlaista aseellista valmistautumista. Latinalaisessa Amerikassa on nähty minkälainen väkivaltakoneisto tän systeemin alta tarvittaessa paljastuu. Ei sen kanssa pidä olla naiivi.

Opettaja: - Ei me voida kirjata mitään aseellista vallankumousta.

Juuso: - Mie tarkoitan valmistautumista puolustautumaan, se on eri asia.

Opettaja: - Ei me voida semmosia kirjata. Ei ihmiset semmosta ymmärrä. Ja kyllä nää muutokset pitää saada aikaan rauhanomaisin keinoin. Kansa pitää saada liikkeelle, nuoriso, opiskelijat, työläiset, sivistyneistö.

Lääkäri: - Minä en voi periaatteesta olla mukana missään väkivaltaa kannattavassa liikkeessä.

Tusa: - Kannatetaan. Väkivalta johtaa väkivaltaan, se on ikuinen kierre.

Gandhi sai paljon aikaan Intiassa ilman väkivaltaa. Väkivalta olis johtanut täysin toiseen lopputulokseen. Martin Luther King Amerikassa. Hippiliike. Vietnamin sodan vastainen liike. Pariisin liikehdinnät.

Hyväksyvää muminaa ja pään nyökyttelyä.

- Nehän tappo sen Kingin. Ja hipit hukkuvat huumeisiin.

Juuso: - Ja Prahan kevät ja Tsekkoslovakian miehitys...

Eetu: - Venäjä on samanlainen suurvalta ja imperialisti kuin nämä kapitalistiset suurvallat. Sehän pitää siirtomainaan näitä Itä-Euroopan maita ja valtavaa imperiumia Siperiassa ja Keski-Aasiassa. Eihän venäläisillä pitäisi olla siellä mitään tekemistä. Samalla tavalla ne on laitettu öljyputket alkukansojen alueille ja ajettu pois kuin intiaanit.

- Kyllä kai Itä-Euroopan maiden pitää saada itse päättää, mihin suuntaan menevät ja mihin kuuluvat.

- Ei politiikka toimi niin, että kansa päättää. Kansaa ohjaillaan ja manipuloidaan. On kysyttävä: kuka ohjailee ja miten?

- No mites tämän demokratian sitten käy, jollei kansakaan osaa päättää? Eikö sitä nyt kuitenkin pitäis puolustaa?

Lääkäri: - Niin. Se taitaa olla niin, että demokratiaa ja humanismia pitää puolustaa, vaikkei se toimisikaan. Sitä pitää puolustaa ja kehittää vaikkei se onnistuisikaan. Se on niin kuin ainoa toivo tässä murheen laaksossa.

- Tää alkaa kuulostaa joltain uskovaisten kokoukselta.

Kersu: - Lappi on etelän kolonialismin kohde siinä kuin siirtomaatkin. Vähän siistimpi versio vain. Täältä ryövätään raaka-aineita ja energiaa etelän hyväksi. Tämä pitää ottaa esille. Lapin aseman muuttaminen on keskeinen asia, jos ajatellaan meidän toimintaa täällä.

Eetu: - Keskitetty valtio ei toimi. Se pitää kumota.

Minäkin uskaltaudun kysymään: - Mitä se vallankumous oikein on? Kaikki ryntää kaduille vai?

Kersu: - No ei se ihan riitä. Tehtaat pitää vallata, hallintokoneisto, virastot. Tiedotusvälineet on tärkeitä: radio, televisio. Pankit. Eikä vaan vallata, ne pitää kaikki organisoida uudelleen.

Opettaja: - Sen takia juuri on tärkeitä, että myös keskiluokka on mukana. Eihän siitä muuten mitään tule. Nehän on kaikki ammattitaitoa vaativia töitä, eihän työmies mitään pankkia tai televisiota pysty johtamaan. Mutta minä nyt ehdottaisin, ettei tämmösiä vallankumousjuttuja oteta ollenkaan mukaan.

- Armeijan ja poliisin haltuunotto on kai aika keskeinen asia.

- Jaa-a. Saada armeija kansanrintaman puolelle ei taida olla ihan helppo juttu.

- Onhan sielläkin työläistaustaista upseeristoa, jotka ymmärtää kansanvallan näkökulmaa. Siirtyihän ne Vänäjälläkin.

Lääkäri: - No Venäjä nyt ei ole mikään hyvä esimerkki. Sellaista sekasortoa ei kai kukaan toivo tänne.

- Onkos mitään hyviä esimerkkejä olemassakaan?

Lääkäri: - Kyllä se on arveluttava tuollainen äkkinäinen prosessi. Ei se voi päätyä muuhun kuin valtaisaan verenvuodatukseen.

- Niin minäkin luulen. Eihän kaikki ole samaa mieltä ja suuren osan porvari saa propagandalla puolelleen, niin kuin tähänkin asti. Mihinkäs se yhtäkkiä muuttuisi. Nehän pelkää, että ryssä ottaa Suomen.

- Tiedä tuosta upseeriston niin sanotusta työläistaustasta, taitaa olla aika minimaalista.

Lääkäri: - Siksi rauhannominen prosessi on parempi.

- Siitä vain ei tule mitään. Se vesittyy pikku hiljaa ja alkaa palvella valtasysteemiä.

- Ei verenvuodatuksestaan mitään tule. Saadaan vain valtaan joku diktaattori joka tapattaa puolet kansasta, kun ne ei ole samaa mieltä.

- Mistään ei siis tule mitään?

Lääkäri: - Minä näen sentään enemmän mahdollisuuksia rauhanomaisessa tiessä. Sitä paitsi se on ainoa humaani tie. Ja ainoa mahdollisuus säilyttää demokratia.

Rauha: - Jätkät voi laskea aseet toistaiseksi vai?

Puheenjohtaja: - Pannaanko me työryhmä pystyyn tätä julkilausumaa valmistelemaan? Ja missä se julkaistaan? , hän kääntyy toimittajaan päin, – Saisiko sen radioon?

Tusa: - Kannatetaan työryhmää. Ehdotan Rauhaa, Kersua ja Tusaa työryhmään. Lapin Kansaan ja Kansan Tahtoon pitää myös ottaa yhteyttä. Mie tunnen toimittajan Kansan Tahdossa, mutta mites tää Lapin Kansa?

Toimittaja: - Kyllä mä luulen, että radiossa vois mennä läpi. Voisi tehdä samalla pienen jutun täältä, vähän haastatteluja ynnä muuta. Onhan tää ajankohtainen juttu.

Juuso: - Kannatan Tusan ehdotusta työryhmästä, etenkin Tusaa.

Puheenjohtaja: - Nimetäänkö työryhmä näin? Mitä mieltä ollaan?

Muminaa.

- Joo.

- Kannatetaan.

- Hyvä.

- Ja julkilausuma tulis sitten Pohjolan kansanrintaman nimissä.

- Ei taira olla rekisteröity yhdistys. Liekö oikein perustettukaan.

Naurua.

- Niin se Lapin Kansa. Onko kellään yhteyksiä?

Lääkäri: -Minä voin koittaa järjestää sen.

- Ja täällä voidaan tehdä lentolehtisiä ja levittää niitä vähän ympäri.

- No täähän alkaa vaikuttaa ihan hyvältä. Kyllä tän keskustelun pohjalta jotain järkevää saadaan raavittua kokoon. Voidaan sitten neuvotella tarkemmin uudestaan, kun on paperia vähän tehty.

Syksyllä erään kerran isä valvotti meitä koko yön. Siellä oli jotain solmiollisia herroja Kunnallisklubilta. Aamulla hän kielsi minua menemästä kouluun. Syynä oli vain se, että minun oli toteltava, kun hän kerran niin käski. Hän nukahti ja minä menin kouluun, meillä oli suunnistuskilpailut.

Kokoontumispaikalla vaaran rinteellä pojat heittelevät erään ressukan lakkia.

- Vittu tänne se lakki!

- Hyppää ukko!

Taneli nauraa ja heittää lakin korkealle. Juhani hyppää. Vesa ottaa lakin kiinni.

- Vittu miten pöljiä, Maisa murahtaa ja kääntyy takaisin tyttöihin.

Auto kaartaa paikalle. Kuljettajan viereinen ovi aukenee. Isä astuu ulos umpihumalassa, mutta ryhtinsä säilyttäen, hän on raivon vallassa.

- Paula! Autoon heti!

Alan astella autolle. En vilkaise kehenkään. Tiedän mitä on tulossa.

Isä paiskaa auton oven kiinni ja menee omalle paikalleen. Auto kaartaa pois.

Luokkatoverit katsovat hiljaisuuden vallitessa. Tämä oli jotakin aivan uutta, mistä he eivät olleet tiedäneet mitään. Luulivat kai, että minulla oli kotona kaikki kunnossa, kun oli niin paljon rahaakin ja komea auto.

Äiti istuu sohvalla takan edustalla. Seinällä pitkät kirjahyllyt täynnä kirjoja muun muassa moniosainen englanninkielinen ensyklopedia, jonka isä oli ostanut kasvavaa nuorisoa varten. Takan edessä persialainen matto. Äiti on muuttunut olemukseltaan. Pitkä musta tukka ei ole enää nutturalla vaan leikattu polkkatukaksi ja hapsottaa huolimattomana. Painoa on tullut reippaasti lisää ja kasvojen ilme on muuttunut jotenkin sumeaksi, anovan alistuneeksi, lapsenomaiseksi. Hän ei muista eikä oikein pysty seuraamaan mukana.

Minut komennetaan keskelle lattiaa. Kuskina ollut katselee sivusta. Minä katselen huolestuneena äidin avutonta käytöstä ja toivon, että tämä päättyy nopeasti vaikka todennäköisesti ei pääty hyvin. Miksi tämän aina pitää olla tämmöstä?

- Seiso suorana!

- Mä sanoin sulle perkeleen pentu, että sä olet kotiarestissa!

- Pitäähän minun mennä kouluun.

- Kun mä käsken sun pysyä kotona, sä pysyt kotona!

- Pitääkö mun kaikki ottaa todesta, mitä sie kännissä sanot?

Isä raivostuu ja alkaa karjua.

- Saatanan pentu, tuohon tyyliin sä et täällä puhu!

Äiti yrittää rauhoitella: - Jyrki.

- Se olen jumalauta minä joka tässä talossa määrään, eikä pikku neiti!

- Et sinä pysty minun koulunkäyntiä määräämään.

Mitä siinä muuta sanottiin, en muista enkä suoraan sanoen haluakaan muistella. Uhmasin varmaankin ensi kertaa todella isää – ehkä nuorten radikaalien vaikutusta. Joka tapauksessa uhmakas kinastelu kiihdyttää isän niin raivoihinsa, että hän lyö minut lattialle ja alkaa takoa päätäni lattiaan.

- Jumalauta mä tapan!

Takomista jatkuu jonkin aikaa itsepäisen vimman vallassa, kunnes huolestunut kaveri puuttuu tilanteeseen tarttumalla isää hartioista. Isä on kuitenkin häntä huomattavasti isompi mies. Itse asiassa kaveri on jopa koomillisen pienikokoinen isän rinnalla, etenkin kun hän sattuu olemaan myös aikamoisen pullava, mikä pyöreiden kasvojen kanssa tuo mieleen pienen herkkusienen.

- Jyrki rauhoitu perkele! Eiköhän se nyt riitä!

Äiti itkee.

Isä nousee vihdoin päältäni ja rojahtaa tuoliin. Kaveri alkaa taivutella häntä nukkumaan humalaansa pois.

Kömmin ylös päätä pidellen ja itkien hiljaa. Hiukset ovat veressä. Poistun keittiön kautta omaan huoneeseeni.

Minua ei oltu koskaan aiemmin kotona lyöty. Isoveljeä muistan kerran isän sivaltaneen remmillä, kun olimme riidelleet lastenhuoneessa, minä varmaankin ärsyttänyt veljeä ja ruvennut sitten kirkumaan, kun hän oli ehkä vähän käynyt käsiksi. Olipa syy kenen tahansa, rankaisi isä sitä joka oli

vanhempi. Isoveli katosi kellarin rappusille itkemään. Syyllisyydentuntoisena vein hänelle nenäliinan ja istuuduin hänen viereensä.

Meitä ei tosiaan kotona hakattu. Siitä tapauksesta oli varmaan jo kymmenen vuotta.

Ehkä senkin takia silloin lopullisesti tajusin sen vihan ja kaunan suuruuden, joka oli isän sisällä kytenyt ja oivalsin, että minun oli lähdettävä tai hän todella tappaisi minut, jos se raivo pääsisi irti. Sillä ei tulisi olemaan pidäkkeitä.

Lähdin heti, kun siitä pääsin livahtamaan. Äidille en saanut tilaisuutta selittää, vain kirjelappusen sain lähetettyä kotiapulaistytön välityksellä. Se tyttö oli ensimmäistä päivää talossa, ei paljoa minua vanhempi, hän oli hyvin myötätuntoinen, se merkitsi silloin paljon. Hän lupasi antaa lappusen äidille vasta muutaman tunnin päästä, kun minä olin ehtinyt hävitä. Hän piti lupauksensa. Rohkea tyttö.

Pakkasin reppuun mummon antamat sukukorut, lämpimiä vaatteita, hammasharjan, pankkikirjan, henkarin ja jotain mitä nyt tuli mieleen kun katsoin hätäisesti huonetta. Isä oli sammunut ja aikaa ei ollut montaa tuntia kadota. Katsahdin muovipussiin, jossa oli rahaa luokkasormusta varten, minun tehtäväni oli ollut koota kaikilta. Nakkasin senkin reppuun.

Juoksin metsän läpi siltaa kohden. Piti ehtiä nopeasti pankkiin tyhjentämään tili ennen kuin kukaan ehtii estää, livahtaa sitten kommuunin talolle niin ettei kukaan huomaa. Hävitä.

Mitä äidille tulisi nyt tapahtumaan, kun minäkään en ollut häntä suojaamassa ja mitä hän saisi kärsiä lähtöni takia?

Pitkän sillan yli, rantatietä, pihan läpi kadulle, jossa pankki oli, kävelin pankin ovesta sisään, tiskillä pankkikirjan kanssa, sain rahat ja kävelin ulos, pistin juoksuksi samaa reittiä takaisin, pitkän sillan alta kommuunin talolle. Rappuset alas ja rojahdin patjalle, viskasin repun viereen. Tuijotin kattoa, rentouduin ja hymyilin. Se onnistui! Minä katosin savuna ilmaan kerta kaikkiaan!

Kunpa olisimme voineet muuttaa yhdessä pois, paljon aikaisemmin. Nyt minä hylkäsin hänet, koska en voinut itse tuhoutua. Tosiasiassa minut oli hylätty jo kauan sitten, oli vain toivottu etten huomaisi mitään. Etten ymmärtäisi, etten muistaisi. Heidän kärsimyksensä siirtyi meihin hiipimällä. Toivomalla ettei vahinkoa tapahtunut ja puuttumatta asiaan. Ummistamalla väsyneet silmät.

Jättää kaikki ja löytää uusi polku.

Kommuunille tuli toinenkin - poika - joka oli karannut kotoaan. Hän keksi etsiä syötäväksi kelpaavaa viereisen sairaalan roskiksista. Liityin mukaan. Sieltä löytyi paljon: kasviksia, kanaa, leipää. Joku marjahyytelö joskus. Hämärtyessä hiivimme roskiksille ja toinen kömpi luukusta sisään toisen ollessa vahdissa. Me elimme hyvin ja kommuunilaiset toivat jotakin joskus kotoaan. Olimme kuin pieni perhe tai iso suku, ajattelin. Todellisuudessa havahduin siihen, että koko aineellinen turvallisuuteni oli yhtäkkiä poissa. Ulkona alkoi syksyn kylmyys purra eikä meillä ollut ruokaa. Mutta tämä

roskis-juttu muutti asiat: me selvisimme itse. Rahaa oli säästettävä eikä sitä ollut paljon, emmekä uskaltaneet käydä kaupassakaan sen puoleen.

Kommuunilaiset olivat nuoria, jotka asuivat kotona perheissään. He tulivat ja menivät ja keskittyivät kuitenkin loppujen lopuksi lähinnä itseensä – ei heihin voinut turvautua eivätkä he oikein ymmärtäneet meidän tilannetta. Vain Rauha ja Sakari, lähimmät ystävät, huomasivat että jotakin muutakin kuin myötätuntoa kaivattiin – toivat vällyjä ja ruokaa. Mutta se roskis-juttu teki meistä aika omavaraisia.

Se poika meni muutaman viikon päästä takaisin kotiinsa ja minä jäin yksin. Roskiksilla oli vaikea käydä ilman häntä. Minä pelkäsin pimeässä. Että joku varjo nousee roskiksien takaa. Oli silti mentävä, jos halusi saada muutakin syötävää kuin leipää. Välillä jätin sikseen. Rupesi myös pelottamaan, että joku näkee ja alkaa ihmetellä.

Rauha tuli kommuunille samana iltana, kun olin ”hävinnyt”.

- No mitä sulle on tapahtunut? hän kysyy ihmetellen reppuani.

Kerron kaiken tapahtuneen.

- No sinne sie et tosiaan enää mee!, hän puuskahtaa.

Rauha virittää kamiinaan tulen ja keittelee meille kahvit.

- Kyllä miekin meinasin karata joku vuosi sitten. Olin jonkun päivän poissakin, mutta palasin sitte takasin kuitenkin. Pikkuveljen takia varmaan. Vaikka kyllä minä äitistä ja isästä tykkään, mutta oli se niin helvetillistä välillä.

- Mikä siinä oli?

- No minun isä on kanssa tämmönen sotavammanen. Sillä taas on kranaatinsirpaleita päässä, semmosissa paikoissa ettei niitä voineet leikata. Lähellä aivoja. No sehän vahvoja särkylääkkeitä käyttää, sitä huumepulveria. Ennen se ryyppäsi, ja silloinhan se tuli aivan hulluksi. Äiti ei tykkää viinasta ollenkaan ja se jäkättämään sitten isälle kun se siinä pullon kanssa istuu. Sehän aina jatkoi niin kauan sitä kunnes isä räjähtää ja hakee kirveen. Sillä se sitten äitiä ajatti ja kun me lapset rupesimme parkumaan ja äitin perässä roikkumaan, ajoi se meidät kaikki ulos hankeen vaan. Joka joulukin se oli sama juttu, naapurissa sitten nukuimme.

No. Tässä toissa vuonna lääkäri sano sille, ettei se saa enää viinaa ottaa, taikka se kuolee. Siitä rauhottu tilanne kummasti. Loppu ainakin se melskaus, mutta ne on kyllä aika kireitä. Äitihän ei lopettanu sitä jäkätystä, muita syitä aina löytää. Isä vain on hiljaa – se lähtee sitten ulos kun saa tarpeekseen. Pikkuveljellä on hankaluuksia, se ei ole oikein selvinnyt. Ne varastelee autoja ja semmosta, kyllä mie ne sen kaverit tiiän. Poliisi välillä soittelee kotia, äitihän menee ihan hermoksi siitä. Ja kyllähän ne tietää, että minä ryyppään. Siitäkin se saa kohtauksia. Vaan en mie välitä, en mie jaksata tätä hommaa muuten, kyllä se on otettava pää täyteen välillä.

Kokous on päättynyt ja väki siirtelee tuoleja takaisin seinänvierustoille.

Menen Tusan luo, joka keskustelee Rauhan ja Kersun kanssa.

- Kuule.

- Niin. Kuuntelen.

- Voisitko sie pyytää Pikeä tulemaan tänne, minulla olis asiaa. Pirkko Pikkupeura, se on minun luokalla, semmonen aika pienikokoinen ja tumma. Kysyt vaan Pikeä. Sano sille ettei saa sanoa yhtään kellekkään, että se tulee tänne.

Tusa hymyilee: - Eiköhän se järjesty. Minä sanon.

Sama hymy leviää minuunkin, kuin puhallus. Kuin sade kuivaan metsään.

Kamiinassa on tuli ja kynttilöitä on palamassa. Kamiinan päällä porisee se tavanomainen kahvivesi. Ulkona on jo pimeää. Verhoina toimivat rääsyt on vedetty katonrajassa olevien ikkunoiden eteen.

Pike on tullut kommuunille. Annan luokkasormusrahat hänelle muovipussissa.

- Elä kerro kellekkään, että mie olen täällä.

- Ne kyssyy, mistä mie sain nää rahat.

- Sano vaikka että joku oli pannu ne postilaatikkoon.

Nuoria on kokoontunut aika paljon. Istuksitaan pienemmissä piireissä.

Puheensorina täyttää pienen kellaritilan.

Kamiinan viereisessä piirissä Kersu esitelmöi Magyar-pullon kera. Eetu, Piironen, Juuso ja Rauha ottavat osaa keskusteluun omien pullojensa kera.

Tupakkaa kuluu, kääritään sätkää. Eetu polttaa piippua. Minä olen kuunteluoppilaana ilman viinipulloa, käärin sätkiä muille. Kotona sain joskus

kääriä isällekin autossa kun hän ajoi. Mummolta varmaankin tulivat sellaiset oikein vanhan ajan sätkävehkeet, rulla hirmu ohutta paperia.

Kersu aloittaa Göran Palmen kirjasta ”En halua tehdä oikeutta”, jonka hän juuri on lukenut ja joka on tehnyt häneen SUUREN vaikutuksen, kuten tavallista.

Kersu: - No niin, hilijaa! Kuunnelkaa nyt! Tämä on Gööran Palmia, En halua tehdä oikeutta, hän korottaa ääntään ja alkaa lukea: - Aivan samoin kuin lännen kapitalistit venäläisetkin yrittävät vetää proletaarimaat omaan valtapiiriinsä ja tehdä niistä länsimaisen pelinsä nappuloita. Amerikkalaiset leimaavat vapaan yritteliäisyyden nimissä kaikenlaiset kapinalliset ja oppositioryhmät kommunistisiksi tai Moskovaa palveleviksi, mutta venäläiset tarjoavat syrjityille auliisti palveluksiaan. Kehitysmaa kuitenkin menettää riippumattomuutensa – poliittisesti ja taloudellisesti – valitsipa se lämmittelypaikakseen minkä sylin tahansa. Castro tiesi mistä puhui vuonna 59, sillä sen jälkeen hänen oli itsensä pakko valita. Sitte tulee Fidel Castro: Maailman hirvittävä ongelma on, että se on joutunut tilanteeseen, jossa sillä on valittavanaan kaksi vaihtoehtoa: kapitalismi, joka saa ihmiset näkemään nälkää, ja kommunismi, joka ratkaisee taloudelliset ongelmat, mutta tukahduttaa ihmisen suuresti arvostamat vapaudet ja oikeudet. Sitte Palmia taasen: Voittavatko maailmassa vapauden vai sorron voimat, kysytään meidän leveysasteillamme yhä ontomman hurskastelevasti. Proletaarimaille - ja siis maailmalle – tämä on toisarvoinen kysymys, valtiomuotoja ja poliittisia menetelmiä koskeva ylellinen kiista, joka voi vain suunnata huomion pois ainoasta elintärkeästä kysymyksestä: voittavatko rikkaat lopullisesti

maailmassa vai saavatko miljardit köyhät mahdollisuuden itse rakentaa itselleen ihmisarvoisen elämän? Tämän kysymyksen näkökulmasta ei näytä siltä, että länsieurooppalaiset, venäläiset ja amerikkalaiset tällä hetkellä kilvan auttaisivat kehitysmaita itse kehittymään: Pikemminkin näyttää siltä, että länsieurooppalaiset, venäläiset ja amerikkalaiset tällä hetkellä kilvan estäisivät kehitysmaita itse kehittymästä.

Eetu: - Tuo on helvetin hyvä kyllä tuo Gööran Palm.

- Nämä on kinkkisiä asioita. Kyllä siinä helposti tulee mieleen, että mistään ei kyllä tule mitään. Joka kulman takana vaanii joku vielä pahempi meininki.

- Jotakin pittää kuitenkin tehdä. Ei se näinkään voi jatkua.

- Orwel kirjoitti, että suurin erehdys ja onnettomuus, mikä eurooppalaista työväenliikettä kohtasi ensimmäisen maailmansodan jälkeen oli uskomus, että Venäjällä olisi syntynyt sosialistinen yhteiskunta, jota tulisi puolustaa mihin hintaan hyvänsä.

Juuso alkaa soittaa kitaraa. Ensin soituja näppäillen, sitten hakeutuu kappaleeseen.

Rauha: - Paula, laula!

Aloitin ”How many roads must a man walk down.... Muut yhtyvät kertosäkeeseen. Lauletaan lisää ajan kappaleita: Where have all the flowers gone?, I look over Jordan, Hava Nagila.

”Miltä tuntuu olla ilman kotia, kuin vierivä kivi”, laulaa Bob Dylan.

Siniraitaisen neuleen, jonka nappasin kotoa mukaan, kutoo Kero valmiiksi siinä kommuunilla iltoja istuessamme. Juuso aloittaa aina kitaran soiton. Minä laulan usein soolot ja kaikki yhtyivät kertoihin. Ne olivat elämäni onnellisimpia hetkiä. Tuntee olevansa osa yhteistä kuoroa, jossa itsellä on oma paikka, äänen värien rajoittamattomassa vapaudessa, joka lähtee levittäytymään joka suuntaan. Rakastin laulamista, rakastin äänen värejä. Kitaran soinnut tuntuvat sisällä kehossa, jokaisessa solussa. Kun laulan, tunnen myös, että olemme yhtä suurta perhettä ja että kaikki ottivat osaa myös minun kohtalooni.

Ottivat tai eivät, mutta minusta tuntui niin ja se tuntui hyvältä. En ollut yksin ja hylätty, me olimme kaikki yhtä.

Mitä en olisi tehnyt heidän tähtensä?

Varmaankin kaikkeni. Se olin minä, joka kirjoitin kommuunin seinään ”Yksi kaikkien, kaikki yhden puolesta” - Kolmesta muskettisoturista.

Kaikki eivät varmaankaan olleet niin intomielisiä. Mutta suuri yhteenkuuluvaisuuden illuusio oli kuitenkin hetken totta.

Kuva siitä solidaarisuudesta, jota muut minua kohtaan tunsivat, oli tietysti epärealistinen. Emotionaalinen lataukseni oli voimakas, koska kommuunilaiset edustivat minulle uutta perhettä ja turvaa, kun kotini oli luhistunut kasaan. Kommuunilaisten todellisuuden hahmotus oli minulle liian vaikeaa.

Olin myös vähän nuori ymmärtämään itseäni vanhempien nuorten käytöstä. Lilli flirttaili poikien kanssa ja nai heidän kanssaan vuoron perään vintillä. Alkoholin käyttö oli ajoittain runsasta. Rauha selitti minulle, että Lilli ei ole huora vaan seksuaalisesti kyltymätön. Monia muitakin tyttöjä olivat näköjään

isät kotona huoritelleet. Joidenkin neitsyys oli tutkittu sairaalassa vasten tahtoa muiden tutkimusten yhteydessä, kuten minunkin. Sehän oli laitonta tietysti.

Yksinäisyys kellarissa alkoi painaa, kun Rauha ja Sakari eivät olleet paikalla. Silloin aistin välinpitämättömyyden ja ymmärtämättömyyden, jotka eivät sopineet toivomaani kuvaan. Paikallaolijat näyttivät asuvan turvallisissa oloissa kodeissaan ja mahtailivat puheillaan. Minä etsin suojaa. Hyppelin lautavarastossa ja yritin vahingoittaa itseäni töröttäviin nauloihin. Verta alkoikin vuotaa nenästä. Levitin sitä hieman lisää näyttääkseni vahingoittuneelta.

Kun astun sisään kommuunin kellarihuoneeseen, istuvat Juuso ja Armi lähekkäin keskustelemassa kamiinan vieressä.

- Minusta tuntuu, että musta tulee vielä jotakin suurta, ehdin kuulla Juuson sanovan.

- Herrajumala, mitä sulle on tapahtunut?, Armi kiljahtaa verisen naamani nähdessään.

- Mitä? Ei mitään, mutisen.

- Siehän olet aivan veressä!

- Jaa. Verta alko vuotaa nenästä. Pittää vissiin käyä pesulla.

Peräännyn portaisiin ja menen yläkerran vessaan.

- No joo, virkon itselleni katsoessani kuvaani peilissä, - Hieno homma.

En olisi kehdannut mennä enää kellariin, mutta kun en voi mennä uloskaan päiväsaikaan, hipsuttelen petille ja vedän peiton korvan yli.

- Vuotaako se vielä?, Armi kysyy.
- Kyllä se taisi jo asettua, mutisen ja nukahdan.

Juuso ja Armi jatkavat tulevaisuuden pohdintaa.

- Mie rupean ehkä runoilijaksi, Juuso mietiskelee. – Ja ehkä muuta sen tyyppistä.
- Mie haluaisin opiskella psykologiaa, Armi sanoo.
- Se sopis sulle hyvin. Sie olet hyvä kuuntelemaan. Ja sulla leikkaa kanssa hyvin.
- Musta on mielenkiintoista, miten eri tavalla ihmiset kokevat ja ajattelevat asioita.
- Joo. En tiedä kiinnostaako minua niinkään muiden mietteet. Omissakin on tarpeeksi, jos saisi edes niihin järjestystä.

Mie kyllä koen toiset ihmiset voimakkaasti. Olen jollakin tavalla kai yliherkkä. Mutta ei minua heidän mietteensä kiinnosta. Niissä nyt ei yleensä ole paljoakaan järkeä. Poikkeuksia toki on. Mutta ne onkin niitä suurmiehiä sitten.

- Ja naisia, Armi täydentää.
- Ja naisia, Juuso toistaa siirtäen avoimen katseen suoraan Armin silmiin. Armin silmät nauravat.
- Panettaa niin perkeleesti, Juuso kuiskaa.

Armi pidättää naurua ja nyökkää minun suuntaani.

- Lähetään vintille, Juuso kuiskaa.

Armi nyökkää ja he poistuvat ylös.

Sakari saapuu kommuunille melkein joka päivä koulun jälkeen, samoin kuin Rauhakin. He tuovat aina jotain syötävää, mitä kotoaan saavat huomaamatta otetuksi.

Erään kerran, kun olemme kahden kellarissa, Sakari katsoo pitkään ja tutkivasti silmiäni. Vähän ennen kuin tunnen itseni vaivautuneeksi, hän sanoo:

- Sulla on suden silmät.
- Mitä se on?
- Ne kutsuu ja torjuu yhtä aikaa.
- Mulla on samanlaiset silmät kuin isällä, kuulemma.
- Se on iso susi sitten. Sie olet sudenpentu.

Illalla myöhään hän tulee uudestaan.

- Onko sudenpentu kolossaan?, hän huutelee tallustaessaan portaita alas.

Hän jää yöksi – mitä lie selittänyt kotonaan, vai onko tarvinnut mitään selittää. Ehkä vanhemmat eivät välittäneet hänen menemisistään, hänhän oli jo lähes täysi-ikäinen ja partoineen vaikutti vielä vanhemmaltakin kuin oli.

Saan nukkua hänen kainalossaan. Ihana turvallisuuden tunne leviää olemukseeni. Olen vihdoin kotona. Eikä kukaan tulisi herättämään keskellä yötä.

- Sie olet minun pentu, Sakari sanoo ja nukahtaa. Alkaa kuorsata kuuluvasti.

- Kaikki asiat sinun on kerrottava Isä Toivaiselle. Sillä Isä Toivainen näkee lapsen sydämen, Sakari lauleskelee.

Rauha ja minä menemme kiertoteitä elokuvakerhon näytökseen, joka pidetään Rovaniemen vanhassa elokuvateatterissa. Vainoharhainen pelko alkaa heräillä. Vilkuilen sivuille ja taakse, kadunkulmien varjoihin. Autoja ei tule.

Näytetään kuubalainen dokumenttielokuva 69 kevättä. Kukat aukeavat, pommit putoilevat. Vietnamilaiset taistelevat viidakossa. Räjähää. Ho Chi-minh nuorena, Ho Chi-minh vanhempana. Viidakkomaisemaa ja näkymää kyliä pommittavasta lentokoneesta. Ihmiset juoksevat alhaalla.

Mielenosoituksia lännessä. Polttavat Amerikan lippuja, kutsuntalappuja. Napalmin polttamia lapsia. Amerikkalainen sotilas poseeraa savuke huulessa ruhjottujen vietnamilaisruumiiden ääressä.

Elokuvan jälkeen istutaan iltaa opettajan luona ison kynttilävadin ympärillä. Salissa on aina suuri vati täynnä tummia paksuja kynttilöitä. Ne palavat isolla liekillä, jotka lepattavat varjoja hirsiseiniin. Katossa liikkuu hiljaa iso himmeli.

Läsnä ovat Rauha, Kersu, Koskinen, minä, lääkäri.

Opettaja puhuu tilanteestani ja isästäni. Hän pohtii erilaisia ratkaisumalleja tilanteeseen ja tarjoaa apuaan. Lääkäri kertoo, kuinka isä oli reagoinut keväisen itsemurhayritykseni yhteydessä sanomalla ”piru minkä mulle teit”

katsoessaan lentokoneen perään, jossa matkasin vanhemman sisareni luo toipumaan. Hän sattui olemaan paikalla ja sanoo, että isä on narsistinen persoona. Terve ihminen olisi ollut huolissaan tyttärestään.

- Mitä se on?, kysyn, - Paha ihminen?

Lääkäri: - En sanoisi että paha, mutta narsistinen. Toisaalta narsismi on osa tervettä psyykeä, mutta ylikorostuessaan se on persoonallisuushäiriö.

Sellainen ihminen ei tunne myötätuntoa eikä tajua, miltä toisista ihmisistä tuntuu.

Rauha: - Kuka sitten on paha ihminen?

- Mitä on pahuus? Eihän kukaan voi olla syntyessään paha? Aina on olemassa syyt, miksi ihmisestä tulee jotakin. Jospa sitä pitäisi nimittää ymmärtämättömydeksi?

Kersu: - Jos mennään tähän narsismiin. Jos persoona keskittyy vain omaan napaansa ja oman tilansa laajentamiseen ja pyrkii sen nojalla nöyryyttämään ja mitätöimään muita - eikö se muka ole pahuutta? Se on ylisuuri ego, kyvyttömyys tajuta toisten ihmisten tunteita ja tarpeita, kyvyttömyys eläytyä toisten tilanteeseen. Omien etujen ja asemien mustasukkaista puolustamista kaikissa mahdollisissa tilanteissa. Räävitöntä ja pidäkkeetöntä toisten virheiden räksytystä. Ja toisaalta kaunaista arkanahkaisuutta pienimmänkin itseä koskevan moitteen suhteen. Eikö se muka ole pahuutta ja jollei ole, mitä määreitä pahuus sitten vaatisi?

Istumme hetken hiljaa.

- Sie taidat tuntea tömmösen?

- No on meillä kotona yksi tällöinen. Näitähän on joka paikassa. Korkeissa asemissa. Ehkä juuri niissä. Tää järjestelmä valikoi niitä aseisiin.

Lääkäri: - Olet oikeassa. Se on pahuutta. Mutta on muunkinlaista pahuutta - eikä tämä ole ollenkaan pahimmasta päästä. Mutta ymmärtämättömyydeksi sitä ei voi ehkä enää sanoa.

Opettaja: - On olemassa suurta syvää pahuutta, joka on rakentunut sisään koko yhteiskunnan koneistoon. Kuten kolonialismi ja siihen liittyvä rotuoppi.

Rauha: - Nehän jenkkisotilaat näköjään nimittää vietnamilaisia vinosilmiksi ja apinoiksi eli niille saa tehdä ihan mitä vaan. Nehän ei ole enää ihmisiä. Sekin amerikkalaissotilas poseerasi siinä ruumiiden vieressä kuin jossain metsästysretkellä. Ylen tyytyväisen näköisenä. Savuke vielä huulella. Ne oli ihan selvästi ruhjoneet niitä ihmisiä.

Opettaja: - Sodankäynti on tosiaan muuttunut. Nämä nykyiset sotilaat tuovat rintamalta sotamuistoina ihmisten kuivatusta korvista askarreltuja kaulaketjuja. Meidän miehemme toivat sentään puusta veistettyjä pikku esineitä, korkeintaan tykinammuksesta tehdyn tuhkakupin. Mikä sitten lienee syynä, sekö että nämä nykyiset sodat köydään toisella puolella maailmaa ja vieraan rodun alueilla vai että uskonnon vaikutus on heikentynyt. Eivät ne ehkä Jumalaa aina muistaneet meidänkään miehet, mutta helvettiin joutumista pelkäsivät kuitenkin.

Lääkäri: - Olen kyllä kuullut monenlaista meidän sotien rintamamiehiltä, eikä se nyt aina niin ihmistä kunnioittavaa ole ollut, kun vihollisesta on kysymys. Sodan olosuhteet nyt vain ovat sellaiset, että harva psyyke siellä kestää.

Historia tarjoaa esimerkkejä kyllin, miten sodissa sorrutaan suuriin julmuuksiin. Vaikka on nämä kauniit aatteet veljeydestä ja tasa-arvosta sun muusta. Mutta se suuri viha ja katkeruus nousee ja pääsee irti kun sopivat olosuhteet tulevat sodassa. Ei sillä pahuudella ole mitään rajoja. Jos muistetaan mitä tappamista Stalinin aikaan Venäjällä tehtiin omaa väestöä kohtaan, sehän läheltä liippasi Hitlerin toimia. Tai valkoinen ja punainen terrori Suomessa sisällissodan aikaan. Kyllä tämä riistojärjestelmä synnyttää samanlaista pahuutta molemmissa ääripäissä: eliitti tappaa säilyttääkseen valtansa ja etuoikeutensa ja pukee tämän motiivin erilaisiin oppeihin rotujen paremmudesta ja kommunismin uhkasta. Sorretut tappavat katkeruutensa takia, koska vihaavat niitä, jotka ovat heitä sortaneet ja unohtavat että nämäkin ovat ihmisiä. Tämäkin puetaan tietysti erilaisiin aatteisiin, miksi näin täytyy toimia. Että se on ainoa mahdollisuus kaataa sortovalta. Että muuten ei onnistu. Täytyy lahdata jokainen toisinajattelija, että uusi valta pysyisi pystyssä.

No. Miten käy ihmisyyden ja humanismin arvojen? Ne tallataan lokaan niin perusteellisesti ettei siitä loasta kasva enää mitään hyvää.

Opettaja: - Olof Palme sanoi minusta hyvin sen tosiasian, että nyt länsimaissa radikalisoitunut ja kapinoiva nuoriso on itse asiassa ensimmäinen sukupolvi, joka on kasvanut ilmapiirissä, jossa meedia tuo maailman tapahtumat elävänä kuvana ihmisten olohuoneisiin. Ensimmäinen sukupolvi joka kasvaa näkyihin nälkiintyneistä afrikkalaisista lapsista ja napalmin polttamista ja haavoittuneista ihmisistä, joita raahataan jonnekin. Ja sukupolvi, joka kasvaa

ydinsodan varjossa. Joka ei voi enää sanoa, ettei se tiedä, mitä maailmalla tapahtuu.

Nuori polvi katsoo vuosisatojen aikana pystytettyjä kolonialismin rakenteita ja ajattelutapoja, näkee Euroopan syyllisyyden ja ottaa uudenlaisen vastuun.

Rauha : - No joo. Ei minulla ole mitään tekemistä sen kanssa, että nämä ovat ryöstäneet ja tappaneet kolmannessa maailmassa. En minä ole osallistunut siihen.

Kersu: - Jokainen läntisessä maailmassa on osallinen sen järjestelmän kautta, jossa me elämme. Koko läntinen hyvinvointi perustuu etelän riistoon, joka alkoi jo löytöretkien aikaan. Lännen teollistuminen perustui siirtomaiden halpaan puuvillaan.

Rauha: - En ole osallistunut siihen. En ollut edes syntynyt silloin. Ei minulta kysytty, minne haluan syntyä eikä mitä edelliset sukupolvet ovat tehneet. Jollei kerran ole valtaa ja vaikutusmahdollisuutta, miten voisi olla vastuuta? Tätä ajatustapaa minä ihmettelen.

Kersu: - Siitä huolimatta olet osallinen, vaikka olisit lapsi. Otetaanpa suklaa esimerkiksi. Kaakaon viljelyyn raivataan maata pientalonpoikien pelloista. Nämä pakotetaan plantaaseille töihin. Loput näkevät nälkää, kun maat on viety, eroosio valtaa alaa, kuivuus leviää. Pohjois-Euroopassa hyvinvoivat ihmiset ostavat halpoja Marabou-tarjouksia. Iso osa siitä hyvinvoinnista joka Euroopassa on, perustuu edelleen entisten siirtomaiden riistoon. Kolonialismin väkivaltakoneisto on vaihdettu kirjanpitoon. Samat imukupit on edelleen entisissä siirtomaissa, vaikka ne ovat muodollisesti itsenäistyneet.

Lääkäri: - No ei lapsi tietystikään voi olla vastuussa siitä, miten yhteiskunnan koneisto toimii. Mutta sitten kun kasvaa ja alkaa tiedostaa maailmaa ympärillään vähän syvemmin ja näkee miten asiat ovat. Silloin syntyy myös vastuu. Pitää yrittää vaikuttaa asioihin. Löytää väylät miten vaikuttaa.

Rauha: - Ei se asiaa ainakaan auta, että jätän sen suklaan syömättä.

- Eipä niin.

Kersu: - Sartren mukaan yksilöllä on aina viimekädessä vastuu kaikesta mitä hän tekee tai tekemättä jättää. Yksilö on heitetty maailmaan ja periaatteessa hänellä on aina vapaus valita. Valinnat ovat hänen. Vaikka hän kysyy neuvoa toiselta, valitsee hän itse tämän toisen ja samalla sen neuvon jonka tulee samaan, tai suurin piirtein. Ja valitsee, tuleeko hän noudattamaan neuvoa vai ei. Vastuu on kuitenkin aina viimekädessä hänellä itsellään. Sitä ei voi paeta. Se on.

Rauha: - Tuo tekemättä jättäminen on kyllä tietysti niin, että täytyy tietää, mitä jättää tekemättä ennen kuin sen voi jättää tekemättä. Jollei ole hajuakaan koko asiasta, ei sitä voi jättää tekemättä sen koommin kuin tehdäkään sen puoleen. Silloin ei kaiken järjen mukaan voi olla vastuutakaan, eikö niin?

Koskinen, joka yleensä on vaiti, intoutuu myös: - Mitä tuo tietäminen sitten on, miten tuo tietoisuus jostakin määritellään? Kuinka hyvin pitää tietää, kuinka hyvin olla perillä asioista? Kyllähän käytännössä nähdään, että ihmiset - itseni mukaan lukien - ei nyt kovin syvälle ole perillä asioista tai tekojensa seurauksista. Mistä se vastuu sitten tulee, jos ei ymmärrä mutkikasta maailmaa, minä vaan kysyn?

Kersu: - Vapaus valita pysyy silti. Ja vapaus ottaa selkoa asioista. Yksilö valitsee siinä maailmassa, jonka hän näkee ja niistä valinnoista hän kai on sitten myös vastuussa.

Rauha: - Okei, hyvä on. No olenko minä sitten vastuussa näistä ajatuksista, jos minä ne nyt omaksun ja opetan niitä ehkä muillekin, vaikka sinähän se tässä syltityehdas olet?

Kersu: - Kyllä se näin menee, minun käsittääkseni.

Lääkäri: - Älymystön suhteen pätee, että tieto tuo tuskaa ja vastuuta. Vastuu on sillä, joka tietää, sillä joka näkee, sillä joka tekee. Ei vain sillä joka tekee. Ja mitä tämä vastuu tarkoittaa? Että on tehtävä jotain asian suhteen, mikäli asia sitä edellyttää. Että puolustaa ihmisyyttä myös omaa organisaatiota vastaan. Kaikissa tilanteissa. Ei mikään helppo juttu.

Tutustun vanhaan Paavoon, joka käy usein maalaamassa kommuunin talossa. Hän on talonmiehenä kunnan taloissa. Paavo on isäni ikäinen ja joutunut samoin käymään molemmat sodat. Hän kertoo samoista sotakokemuksista, mutta hän on jollakin ihmeen tavalla pystynyt säilyttämään ihmiskunnioituksensa ja puhuu meille nuorille aina humanismista.

- Saanko mie kattoa tässä?

- Istu sie vain, ei se minua haittaa.

Istun ja katselen maalaamista samalla kun Paavo puhelee.

- Sie taidat asua tuolla alhaalla.

- No joo. Vaikka sitä ei kai pitäisi sanoa, siellä ei vissiin saisi asua.

- En mie kelleen sano siitä. Rauha kerto, että sie jou'uit lähtemään kotoa isäs takia. Se taitaa ryypätä aika tavalla.

- Joo. Ja se pelaa aina niitten aseitten kanssa, alan selitellä lähtöni oikeutusta, - Yks kerta se pelasi venäläistä rulettia pistoolin kanssa. Me istuttiin vain kuin ei mitään olisi, äiti, veli ja minä. Se oli aivan kännissä, hyvä että tuolilla pysyi ja tähtäili meihin. Kuului hyvin ne kilahdukset kun se vetäisi liipasimesta.

Veli sanoi aamulla, että siinä tosiaan oli ollut yksi panos siinä aseessa. Sehän niitä isän aseita aina öljysi ja laitto. Kerran se ampui itse vahingossa paksun pöydän läpi, kun ei huomannut, että siellä olikin panos sisällä pistoolissa.

- Miksi se panoksia piti sisässä?

- En tiiä. Isän juttuja varmaan. Ei kai se veli niitä sinne laittanu. Tai no. Mistä sen tietää, jos se kokeili, miten ne laitetaan.

- Ei pitäis koskea viinaan ollenkaan isäs. Se mennee monella samanlaiseksi, jotka ovat rintamalla olleet, mie tiiän kyllä monta täällä Lapissa. Kirveen kanssa sitten ajavat perheensä ulos pakkaseen. Nehän kilahtaa ihan. Ja jos vielä jotain särkypulvereita joutuvat ottamaan vammoihinsa.

Miehän en kyllä juuri viinaan koske, mitä joskus otan. Muttei mulla tuollasia taipumuksia ole ollutkaan. En mie kyllä ottasit ollenkaan, jos olisi.

Sehän ei rintamalla ollut helppoa ihmisen olla, sen varmaan arvaat. Mutta joka ei itse siellä ole mukana ollut, niin on mahdoton sitä ymmärtää, minkälaista se oikein oli. Se on täysi mahottomuus. Siinähän monilta se ihmiskunnioitus meni täysin, kun ne joutui tekemään ja näkemään mitä siellä tapahtui. Sehän on ihminen pahempi kuin mikään elukka, kun se joutuu semmosiin olosuhteisiin. Ja pelkää tietenkin, kaikki pelkää. Moni meni ihan hulluksi kun pelkäsi niin.

Joo, herrat ne mielellään sotaan ryhtyvät, kun ei itse tarvitse rintamalle lähteä. Työmiestä se sinne pannaan tykinruuaksi, sehän se saa kaiken kärsiä. Ja oli siellä niitä hulluja upseereita, joiden käskyt oli vähän mitä sattuu, kun ne oikein paniikkiin menivät, kun venäläinen alkoi tulla läpi. Eihän niitä normaali ihminen enää niitä käskyjä voinut noudattaa kun näki, ettei niissä ole päätä ei häntää, muuta kun varma kuolema. Vaan siitähän joutui kenttäoikeuden eteen sitten joka ei totellut, mikä tarkoitti että nappi ottaan. Eli ei sitä ihan rehellisesti voinut aina toimia, jos henkikultansa aikoi pitää.

- Joo. Kun vain ei enää koskaan sotaa tulisi. Sen puolesta kannattaa kyllä tehdä työtä. Se on hyvä asia, kun nuoret nykyään järjestävät kulkueita ja osoittavat mieltään. Kyllä se vaikuttaa valtaapitäviin, kun tarpeeksi moni lähtee liikkeelle. Nehän Amerikassa monet jo kieltäytyvät lähtemästä Vietnamiin, polttavat niitä kutsuntalappuja.

- Tunnetko sinä minun isän?

- En mie sitä tunne. Mutta olen kuullut, että hyvä lääkäri se on. Eikä ole millään tavalla leuhka. Se juttelee työmiehenkin kanssa ihan kuin vertaiselle, kaikkihan ei ole semmosia. Se on kyllä pidetty lääkäri täällä. Hirviä sauhu siellä vain kuulemma on vastaanottohuoneessa ettei meinaa nähdä missä lääkäri on. Siinähän se ensimmäinen testi onkin, että löytää lääkärin.

- Se polttaa ketjussa kotonakin.

- Jaa. On se vain ikävä juttu että se näin meni, ettet sinä voi enää kotonas asua, kun olet vielä niin nuori. Oletko sie ajatellut, mitä sie nyt teet?

- En tiedä oikein.

- No. Kyllä ne asiat loksahdaa vielä paikalleen. Ota rauhallisesti vaan.

Löysin kommuunin läheltä rantatöyräältä suojaisan pienen painanteen, jota pihlajapuu suojasi. Siitä tuli minun majani, sinne hiippailin iltaisin, kun tuli sopivasti pimeää, että uskalsin ulos. Niin kuin vaaran rinteen majassa, täälläkin vihdoinkin rentouduin ja uskalsin vain olla. Kukaan ei vaatinut minulta mitään, minun ei tarvinnut yrittää tehdä itseäni tykö, ansaita kenenkään hyväksyntää. Epävarma minäni saattoi käpertyä kerälle rauhallisin mielin kuin kettu pesäänsä.

Kommunitalon ulkopuolella. Pitkä silta alkaa taustalla.

Rauha ja minä tallustamme kommuunitalon takaa pikkutielle, joka kulkee talon ohi. Pitkäsillan rantapenkereet nousevat koivujen takana. Vitivalkoinen uusi lumi peittää oksistot pehmeään huntuun. Rauhalla on pitkä tyylikäs takki, kuin vuosisadan alun aatelisnaisilla, minulla kulunut mahinnousutakki, oikeastaan isän vanha metsästystakki. Dollarihymy kaartaa pikkutielle. Leena ajaa, äiti istuu vieressä. Äiti alkaa viuhtoa Leenalle. Auto pysähtyy eteemme. Äiti avaa ikkunan.

- Paula!

Katsahdamme säikähtyneinä toisiamme, kaikki tapahtui kovin yllättäen.

Astelen auton luo ja kumarrun ikkunaan.

- Kom hem Paula!

- Mie en voi tulla äiti, mie en voi. Se tappaa minut.

- Kom hem bara, Husse har lugnat sig. Det går nog bra.

- Ei se niin mee äiti. En mie voi tulla.

Päätäväisemmin: - Minä en tule enää kotiin.

Äiti itkee.

- Gå hem mamma. Silitän äidin poskea.

Leenalle: - Aja äiti kotiin.

Leena on epätietoisien näköinen.

Astun syrjään autosta ja katson tuimasti Leenaa. Leena sanoo jotain äidille ja panee auton liikkeelle.

Auto katoaa sillan ali.

Rauha: - Sinun pittää lähtiä täältä heti. Lähetään keräämään kamppeita ja äkkiä kanssa. Voit bunkata varmaan jonkun päivän Jarmon luona

Viirinkankaalla. Jarmo on reilu kaveri, se auttaa sinua.

Käännymme kiireesti takaisin talolle, heti kun auto on poistunut näkyvistä.

Rappusia alas kellariin.

- Kas kun niiden piti justinsa nyt ajaa tästä. Vittu tuota Lellaa, ajaa ja itkettää äitiä.

Pakkaamme.

- Ei kai se muuta voi. Äitis on varmaan pyytännyt sitä. Äitis on tietenkin huolissaan ja haluaa etsiä sinua, olethan sie sen lapsi.

Mutisen jotain. Rauha on tietysti oikeassa. Eihän Leena muuta voi kuin ajaa, jos äiti pyytää.

- Onko sulla nyt varmasti kaikki?

- Joo eikä tähän enempää mahukkaan.

Rauha katsahtaa puolikasta leipää pöydällä ja sieppaa sen mukaan.

Kiiruhdamme portaita ylös ja ulos.

- Viirinkankaalle. Mennään vähän syrjästä, kun on valoisaa.

Kävelemme ripeästi.

- Mikä sinun äitillä on?

- Ne ajo tai siis isä ajo ulos tieltä ja äitillä meni muisti. Isä ajaa aina hiton kovaa. Niillä oli optikon kanssa oikein kilpailu, kuka nopeimmin ajaa Helsingistä Rovaniemelle. Siitä on jo monta vuotta, muttei äiti toipunut siitä. Se oli monta päivää tajuttomana.

Olin ollut vihainen Leenalle, joka oli tuonut äidin tähän kärsimykseen, mutta oikeastaanhan hän ei ollut tuonut äitiä mihinkään, kärsimyshän jo oli.

Myöhemmin Leena kertoi, että äiti oli itkien pyytänyt häntä ajamaan. He olivat kierrelleet monta päivää ympäri kaupunkia minua etsien. Äiti istui kyönelehtivänä Leenan vieressä, hän itki niin ettei pystynyt puhumaan. Se suuri vääryys, jonka olin ehtinyt kommuunilla hetkeksi jo unohtaa, se mitä hänelle tapahtui. Ja että minun täytyi sanoa hänelle, etten tule takaisin, en muista kuinka kova olin hänelle, ehken ollutkaan, ehkä kaikki meni tosiaan niin kuin äsken kerroin, mutta muistan että äiti oli aina avuton kuin lapsi.

Kaikkialle seurasivat minua hänen itkevät ja rukoilevat kasvonsa, se hirvittävä tuska ja tyhjiys, johon olin hänet pudottanut.

Myöhemmin minulle selvisi myös, että isä vielä syyllisti hänet minun lähdöstäni. Että äiti ei ollut rakastanut minua tarpeeksi, ei niin kuin Tomia. Että hän ei ollut halunnut enää lapsia niiden lukuisten keskenmenojen jälkeen. Mutta isä halusi, minä olin isän tyttö, ainakin jonkin aikaa, kuten kaikki pikkutyötö haluavat olla. Jossakin vaiheessa äiti kai puhui isälle Tomin puolesta, että isän pitäisi kohdella Tomia paremmin ja ottaa hänet enemmän mukaan miesten juttuihin. Taisipa mummo asua meillä siihen aikaan, ehkä

hänkin vähän loi rintamalinjoja äidin ja Tomin eteen. Mummohan ei oikein pitänyt äidistä ja poika kuului häneen.

No. Hursomhaaver. Yhtäkkiä minä jäin vaille huomiota ja isä alkoi kohdella Tomia pikku miehenä. Mikä nyt ei siinä perheessä sitten ajan myötä ollutkaan mikään kiitollinen osa, koska hänestä tuli myös ennen pitkää isän aseenkantaja ja adjutantti, joka joutui kuuntelemaan humalaisen horinoita ja myöhemmin ottamaan myös kantaa ja sovittelemaan ristiriitoja.

Tietysti oli totta, että äiti rakasti enemmän Tomia kuin minua, he olivat enemmän samanlaisia ja ymmärsivät toisiaan helposti, sitäpaitsi Tom oli syntynyt maailmaan aivan toisenlaisissa olosuhteissa. Tomin rakastaminen oli äidille helppoa, minun ei ollut. Minä en ollut se säyseä ja kiltti tyttö, jonka kanssa hän olisi hyvin pärjännyt. Mutta tietysti hän rakasti minuakin.

Mutta kotoa lähtöni eivät nämä asiat todellakaan olleet syy, vaan syy oli isän vajoaminen alkoholinhuuruiseen hulluuteen. Alkoholi käänsi hänen persoonallisuudestaan esiin sen ikävimmät puolet: kyvyttömyyden myötäelämiseen, kunnioituksen puutteen ja halun käyttää valtaa oman tahtonsa läpiviemiseksi väkisin.

Muistan miten isä joskus äidin jo sairastaessa pani minut vakuuttamaan rakkauttani itkevälle äidille, joka ilmeisesti oli tästä epävarma. Ja oli syytäkin. Minun käytökseni häntä kohtaan oli murrosiässä kyllä kamalaa. Syytin häntä tietysti isän käytöksestä, näinhän se menee. Alkoholisti-isä saa käyttäytyä perheessä miten vain, koska hänellä on valta ja hänen edessään muut ovat voimattomia. Hän on hallitsematon. Ja äiti saa sitten lasten vihat päälleen.

Ja nyt isäkin siis syytti häntä. Syntipukki oli siis avuton äitini. Joka ei enää kyennyt puolustautumaan eikä ohjaamaan tilanteita.

Miten saman kaltaisiksi tunnenkaan joskus omat kasvoni. Kuin sama kaivo vetäisi minuakin puoleensa. Puolustuskyvyttömyys.

Minä olin se kuppi, joka putosi pöydältä ja meni rikki.

Entä halusiko isä tosiaan tuhota minut?

Olen varma että hän halusi.

Sen minä tunsin hänestä suoraan, siitä ei ole epäilystäkään.

Sitten hän havahtui myöhemmin hereille ja muut piirteet hänessä nujersivat tuhoamisen vimman. Mutta siellä se pysyi syvällä, tullakseen taas joskus esiin.

Ihminen ei tietenkään ole vain yksi piirre, yksi tunne ja tahto. Ristiriitaiset voimat taistelevat hänessä. Niin minussa. Niin isässä.

Tottakai hän halusi tuhota minut, joka astuin häntä uhmaamaan, siitä ei ole epäilystäkään. Ei siinä ole mitään pelättävää.

Se on vain hulluutta.

Tässä tapauksessa sotahulluutta.

Siellä nämä rajat oli rikottu.

Jarmo on tosiaan reilu rakennusmies. Hän kokkailee makkarasoppaa ja muuta. Kehuu kokkitaitojaan.

- Ota vain kuule siekin sitten tämmönen mies, joka ossaa kokata.

Varastan ruokaa kaupasta. Maksan kassalla jonkun pienen ostoksen, mutta maihinnousutakin sisällä on varsinainen saalis.

Viikon päästä siirryn toisen nuoren työläismiehen luo. Tämä toinen flirttailee Sakarille. Ihmettelen tätä ja kysyn myöhemmin Rauhalta.

- No Sakarihan on kanssa homo.
- Ai jaa...No ei sitä kyllä huomaa.
- Pitäiskö se nyt jotenkin huomata? Ethän sinä oo mies.

Rauha ja Sakari neuvottelevat tilanteestani. En voi jäädä näin pieneen kaupunkiin. Päätetään, että lähdän Helsinkiin. Tusa tietää sieltä varmaan ihmisiä. Pärjäätköhän sinä siellä yksin? Kyllä minä pärjään, vakuutan. Eikä kai tässä oikein muutakaan voida. Uskalletaan vielä laskea minut jäähyväisillanviettoon kommuunille.

On jo pimeää ulkona. Pojat seisoskelevat kommuunitalon rappusilla tupakalla, kun Rauha, Sakari ja minä tulemme tieltä.

Kersu: - Sinun isä kävi täällä viime viikolla.

- Mitä se teki?
- Ei mittään. Kyseli ja jutteli tässä ulkona. Sehän oli ihan mukava.
- Kyllähän se on selvin päin mukava.

Isä oli siis käynyt kommuunilla. Keskustellut poikien kanssa, jotka seisoskelivat ulkona tupakalla. Yhdellä oli viinipullo, josta tarjoili toisille. Hörppivät pullon suusta. Isällekin tarjottiin. Otti, mutta ei tykännyt viinistä,

konjakkia sen olla pittää. Sanoi arvostavansa nuorten politisoitumista ja kertoi olevansa itse sosialidemokraatti. Hänen kaikki enonsa olivat olleet punaisten vankileireillä, äitikin. Kävi ilmi, että hän tuli hyvin nuorten kanssa juttuun, ei ollut sovinnainen ja puhui suoraan. Hän kyseli minusta, mutta Paula ei enää asunut täällä, todettiin. Ei viitsitty valehdella – kyllä se oli ollut täällä aikaisemmin, mutta lähtenyt.

- Kersu, onko sulla heittää rööki?

Kersu ojentaa sätkäpussin taskusta. Menemme Rauhan kanssa sisälle, Sakari jää tupakalle.

Alhaalla kommuunin kellaritulassa on joku jo paikalla. Koskinen kohentelee tulta kamiinassa.

Koskinen: - Kato Paula ja Raunio!

- Terve, terve. Onko Lilli ylläälä?

- On se. Ja Semeikka on siellä kanssa.

Rauha painelee yläkertaan.

Paheksun Koskiselle: - Miksi te sanotte sitä Raunioksi?

- Jaa. En mie tiiä kuka sen keksi, siitä nimestähän se tulee tietenkin. Ei sillä mitään pahaa tarkoteta.

- Ei sitä sais sanoa Raunioksi!

Törmänen ilmestyy illan mittaan oviaukosta mustine nahkatakkeineen, tummat silmät uteliaana tarkaten läsnäolevia.

- Tuon ei tarvitte tulla tänne!, Sakari kuohahtaa.

Rauha: - No?

- Se vainoaa minua, seurailee minua, vittu joka paikkaan sen pittää tunkea!

- Miksi se sinua vainoais?, ihmettelen.

- Koska se on pöljä! Vittu mie lähen jos tuo saa olla täällä!, Sakari kiihdyttää.

Hän hermostuu niin että vapisee.

- Ei tänne voi panna porttikieltoa kellekään, Rauha rauhoittelee, - Tää on vapaa vyöhyke. Jokainen saa tulla ja mennä miten haluaa, kunhan ei aiheuta häiriötä. Katotaan nyt, miten se käyttäytyy. Eihän sen tarvi tähän meidän piiriin tulla, sen verran voidaan katsoa, ettei sinun tarvi olla sen kanssa tekemisissä.

Sakari hengittää vielä kiivaasti, mutta jää paikoilleen.

Minäkin rentoudun taas.

Lauletaan.

Rauha laulaa ylitsevuotavan tunteikkaasti värisevällä ja kovalla äänellä:

Tuli kaukaa ja läheltä niitä,
jotka asuttivat tämän maan
mutta solmiutui kontaktit siitä
ja ruvettiin valistumaan
luoja ties miten saivat he raataa
piestä voimalla miekan ja lain
tätä taivasta hankea maata
josta jotkut sai rippeitä vain

Laulussa on aika monta säkeistöä ja Rauha laulaa ne kaikki hartaana, omissa maailmoissaan. Kaikki hiljentyvät kuuntelemaan.

Kersu: - Vittu sie laulat komiasti Rauha!

Illanvieton loppupuolella Tusa antaa minulle osoitteen, jossa asuu ihmisiä, jotka auttavat eteenpäin. Etenkin yksi nimi, Tusa tähdentää. ”Se on pappi, tai melkeen.”

Lopulta pääsinkin sinne, sen papin luo. Vaivalloisen liftauksen päätteeksi. Oven tuli avaamaan nuori nainen, minua tietenkin paljon vanhempi. Kysymyksessä oli jonkinlainen opiskelijakolhoosi. Teologian opiskelija kutsuttiin ovelle ja hän lukaisi läpi Tusan kirjoittaman lappusen. Hän vaikutti mukavalta ja luotettavalta nenäkakkuloineen. Opiskelijat neuvottelivat keskenään. Majoituin melkein-papin huoneeseen, jossa ainoa nukkumapaikka oli hänen vieressään, onneksi sänky oli varsin leveä. Kommuunilla olin ehtinyt tottua nukkumaan kavereiden vieressä kylki kyljessä, eikä siinä ollut mitään ihmeellistä jos piti toisesta kiinni. Vaistomaisesti pidättäydyin tästä melkein-papin vieressä.

Aamulla hän tarjosi aamiaista ja sanoi hieman hämillään, ettei voinut majoittaa minua pitemmän päälle, vaan veisi minut DemoTrikontille, jossa voisin majoilla sen verran kuin tarvitsin. Sanoin, että minulla oli kyllä jonkin verran rahaa ruuan ostoon. Sanomatta tietenkin jäi, että budjetti oli mitoitettu varastamisen varaan.

Pettyneenä lähdin hänen perässään kadulle.

Rovaniemen rautatieasemalla Sakari on saattamassa.

Sakari on suojellut minua kuin lintuemo poikastaan ja evästä nyt matkaan yksin suureen etelään taskussa vain vähän rahaa ja Tusalta saatu osoite. Sakari on vanhempi ja ymmärtää paremmin, millaisia vaaroja saattaa olla edessä. Hän ymmärtää myös, että olen kokematon ja naiivi.

Alkupalvi, pakkasta, lunta. Juna on lähdössä. Ihmisiä menee junaan, saattajia. Seisomme junan sivulla sillä kohtaa, jossa paikkani on.

- Ja onko nyt matkalippu mukana ja se lappu, jonka Tusa anto?

- No joo tallessa on.

- Isä Toivainen tarkastaa.

Kaivan lipun ja lapun esiin. Sakari tarkastaa ja antaa takaisin.

- Lippu on vain Kemiin. Ja mitä sie teet sitten?

- Kävelen rautatieasemalta oikealle kunnes tulee pikatie ja rupian liftaamaan.

- Ja koitat näyttää harmittomalta. No, sie näytät kyllä. Et mee kyytiin, jos auto on täynnä miehiä. Eläkä ota kyytiä jos se mennee ihan lähelle. Yritä ainakin Ouluun. Siellä mee huoltoasemalle nelostien varteen. Koita kysellä rekkakuskeilta, kun ne kahvistelee paarissa, saatat saaha liftin vaikka Hesaan asti. Ja ne on kyllä ylleensä reiluja. Mutta voi olla, että joutuvat liftaamaan montakin kertaa.

- No, enköhän mie Hesaan joskus pääse, ei kai tässä ole mikään kiire.

- Katot ettei tule kylmä, kävelet sitten eestakaisin ja hyppelet.

Sakari katsoo tutkivasti.

- Pelottaako sinua?

- Vähän ehkä, kun en oo ennen liftannut.

- Kyllä se hyvin mennee. Ole rohkea ja varovainen. Me ollaan sinun mukana.

Isä Toivainen suojelee sinua. Ja laulaa: - Sillä isä Toivainen näkee lapsen sydämen, älä silmä pieni katso mihin vain!

Yhdyn lauluun ja olo on heti parempi, laulu on kuin rukous. Eiköhän tämä tästä. Kyllä minä pärjään yksinkin.

Kuulutus asemalta: - Matkustajajuna Kemiin, Ouluun ja Helsinkiin lähtee raiteelta kaksi. Matkustajia pyydetään nousemaan junaan.

Halaamme.

Nousen junan portaille.

- Mie tuun takasin heti kun voin.

- Mie tuun sinne ja haen sinut jollei sinua kuulu!

Juna lähtee hitaasti liikkeelle. Sakari seuraa junan vierellä.

- Mie ootan sinua!

Juna koventaa vauhtia, Sakari juoksee vierellä. Pysähtyy sitten hengästyneenä kun laituriloppu ja heiluttaa molemmin käsin, hänellä on punainen kaulaliina toisessa. Heilutan isoja kaaria oviaukosta. Hymyilen, mutta kyynel vierähtää poskelle. Tapaammekohan enää koskaan?

Ljubuska.

Pieni harmaa varjonvärinen kissani, minun perheeni.

Ainoa, jonka kanssa olen elänyt saman katon alla kahdeksantoista vuotta.

Muistatko, kun hain sinut emolta, kuinka ajoimme polkupyörällä sivuteitä ja yritit päästä otteestani?

Kuinka saattelit minua aina metsänrajaan, kun lähdin luennoille. Siihen jäit istumaan polun päähän, pellolle et enää tullut. Pienenä harmaana olentona näin sinut kaukaa vielä mäntyjen alla.

Pidit siitä kun vihelsin sinulle lintujen tyyllillä. Kehräsit kuuluvasti ja pieni tippa putosi suusta.

Muistatko, kun tulit vanhaksi ja sairaaksi ja minun piti kutsua eläinlääkäri lopettamaan kärsimyksesi? Siinä sinua katsellessani ja sylissä pidellessäni ja yhteistä taivaltamme muistelllessani ymmärsin: suurinta on luottamus.

Unessa äiti tuli ensi kertaa. Hän seurasi, kun tein jotakin kaunista vanhoista kankaista, jollekin vanhalle naiselle. Äitini siinä vieressä ihasteli ja pyysi, voisinko tehdä hänellekin jotakin yhtä kaunista, hänelläkin olisi jokin vanha kangas. Hymähdin kyllästyneenä, enhän kaikille jaksaisi tehdä, miksi minun aina pitäisi. Sitten havahduin: se oli oma äitini joka pyytää. Ja joka ei koskaan ollut pyytänyt mitään. Ei eläessään, ei kuollessaan. Kerran oli tullut vetämään peittoa paremmin päälleni, kun olin ollut hyvin väsynyt, toisen lapsen synnyttyä, miehen ollessa jalat ruhjoutuneena sairaalassa. Olin jäänyt aivan yksin, silloin oli äiti tullut. Niin tosiaan, tämä ei ollutkaan ensimmäinen, vaan toinen kerta.

Mitä hän nyt tahtoi? Että tekisin jotakin kaunista hänelle vanhasta. Minä tekisin hänelle hänen vanhasta kuluneesta puvustaan. Siitä rakkaudesta jota hän minulle antoi? Tarkemmin sanoen siitä, jonka hän kykeni minulle antamaan?

Että pukisin hänet muistoissani niihin kauniisiin kohtiin, joita kankaasta oli jäänyt, että näkisin kankaan kauneuden uudessa valossa?

Kaikki mikä selvittämättä jää, tulee takaisin. Syyllisyys ja syyttäminen eivät auta mitään.

Vaalea hevonen herää, minäkin herään. Lumi sataa maahan, unohduksen lumi.

Lepää hetki tätä oksaa vasten ja anna lumi sataa päälle.

Muistatko kuinka onneton ja lyöty äiti oli, kun hän paljasti meille olevansa avioliiton ulkopuolella syntynyt, kertoi isästään? Itkua niellen hän kertoi, kuinka ukrainalainen meriupseeri hurmasi hänen äitinsä, ahvenanmaalaisen nuoren naisen, ja kuinka mies sitten katosi. Elettiin levottomia aikoja, lokakuun vallankumous esti upseerin paluun Venäjälle ja Suomesta hän suuntasi Ruotsiin, kuten monet Venäjän emigrantit. Isoäiti matkusti Ahvenanmaalle omaistensa turviin, kun raskaus alkoi haitata hänen piikomistaan. Isosiskoni mukaan meriupseeri kävi Helsingissä katsomassa tytärtään, kun tämä oli pieni. Miten kauan hän viipyi ja miten se sitten meni,

en tiedä. Hursomhaaver, äitimme ei tästä haavasta koskaan toipunut, se oli liian syvä, mutta kuka sen loppujen lopuksi aiheutti, on hämärän peitossa. Sitä vahvasti vielä se, että hän sotienvälisessä suomalaisessa ilmapiirissä oli hurri ja sitten vielä ryssä. Tosin oli Mannerheimkin. Äiti kertoi, kuinka Helsingissä pojat juoksivat hänen perässään koulutiellä ja huusivat ”Hurri! Hurri!”. Isoäiti meni sittemmin yhteen suomenruotsalaisen pikkukauppiaan kanssa. Tämä adoptoi soman ruskeasilmäisen tyttölapsen, muttei koskaan mennyt naimisiin hänen äitinsä kanssa, vaikka he elivät kaikki yhdessä. Mitä tästä pitäisi ajatella? Äiti vihasi tätä isäpuoltaan. Häpeä aviottomasta lapsesta oli siihen aikaan suuri. Missä määrin lapsi varasti isoäidin nuoruuden, hänen mahdollisuutensa? Tätä viestiä minä olin kuulevinani oman äitini taholta: hän uhrautui lasten takia, tuhosi elämänsä lasten takia ja koska koki vastuksen itselleen ylivoimaiseksi. En tosin kuullut tätä koskaan hänen huuliltaan, enemmän hänen syyllisyyttä herättävästä kohtalostaan. Toinen isosiskoni kertoi äidin kysyneen kerran hänen mielipidettään, josko hän ottaisi eron isästä, jonka juoppohulluskohtaukset olivat menneet aivan kestävämmiksi. Se oli niihin aikoihin, kun äidillä oli se suomenruotsalainen ihailija, joka ilmeisesti oli valmis rikkomaan oman perheensä hänen takiaan. Isosiskoni isän sota-avioeroperheen lapsena oli vastannut, ettei mikään ole niin paha lasten kannalta kuin avioero. Nuoruudestaan johtuen isosiskoni ei tietenkään kyennyt katsomaan kokonaisuutta ja oli typerää kysyä hänen mielipidettään. Se isä, minkä hän oli aikoinaan menettänyt ja mistä hänellä oli lapsuutensa onnelliset muistot, oli eri mies kuin se joka palasi sodasta. Hän sai kiittää onneaan ettei ollut täysin riippuvainen tästä miehestä vaan hänellä oli itsenäinen äiti, jonka luo mennä.

No. Äiti oli jäänyt. Toisaalta muistaen isäni demonisen luonteen humalatilassa, ei hän ehkä olisi päästänyt äitiä ilman suuria kohtauksia. Ehkä hän olisi tappanut kaikki humalapäissään. Ehkä aseet sen vuoksi otettiin välillä esille. Varoitukseksi.

Toisaalta isä sanoi myöhemmin, että äiti oli hyvin kunnianhimoinen nainen. Isä edusti hänelle paitsi turvaa myös yhteiskunnassa etenemisen kanavaa. Tai liekö tämä sitten taas yksi esimerkki isän taipumuksesta vierittää syy toisten niskoille?

Vai oliko äidillä muita vaihtoehtoja? Ehkä hän pelkäsi isää? Olisiko hän jäänyt, jos lapsia ei olisi ollut? Lasten kanssa oli liian vaikea lähteä.

Miten paljon hän soittikaan silloin pianoa. Talomme helisi ja järisi hänen soitostaan. Kuin lintu hän valitti häkissään.

Muistatko, miten isä muistutti meitä meriupseerin aatelinimestä? Että äiti on siniverinen ja että hän oli hankkinut meille oikeuden käyttää tätä isoisan aatelinimeä. Aatelisarvon avulla tästä äidin verihaavasta ja alemmuudentunnon peruskivestä tehtiin perheessämme jotakin kunniakasta ja erikoislaatuisen hienoa, sellaista mihin kellään ympäristömme ihmisellä ei ollut pääsyä. Se oli verenperinnöstä kiinni ja vieläpä paremmasta verestä. Isä taisi ymmärtää tätä ajatustapaa, se sopi oikein hyvin hänen turkulaiselle mentaliteetilleen, joka suosi sukuiteitä yli kaiken. Hänen maailmassaan

ihmiset jakautuivat turkulaiseen tapaan fiksuihin ja paskoihin, eikä siellä välillä ollut ketään.

Ei se ollut niin kuin mieheni väitti, että minä sen tähden olisin karistanut tupakantuhkat ja tumpannut lattialle, että olin porvarispenikka eikä minulla olisi ollut mitään käsitystä siivoamisesta sun muusta mitä toiset ihmiset joutuvat tekemään puolestani. En minä ollut porvarispenikka siinä vaiheessa elämäni vaan katulapsi. Ne paikat joissa olin elänyt viimeisen puoli vuotta elämästäni - eikä minulle mitään muuta elämää silloin ollut olemassa, mieluusti olisin halunnut unohtaa loputkin entisestä elämästäni - olivat kellareita, joissa kulki tai majaili tilapäisesti valtavasti nuoria ihmisiä. Ei kommuunilla kukaan siivonnut kuin satunnaisesti. Demo taas oli radikaali kirjapaino, työtila, jossa myöskin kulki valtava määrä ihmisiä pitäen kokouksia ja osallistuen painotöihin. Siellä oli sentään tavarat järjestyksessä ja hyllyissä ja kaikin puolin, ja taisipa joku harjaakin välillä käyttää, itsekin taisin jopa olla ahkera siivoaja sen aikaa kun siellä asustin, ehkä se kuului diiliin. Mutta lattialle siellä yhtä kaikki tupakat karistettiin niin kuin teollisuuden työpaikoissa.

Kun sitten pöllähdin isosiskoni hyvinjärjestettyyn huusholliin, jatkoin entiseen tapaan, tosin vain omassa huoneessani. Kunnes minulle siitä sanottiin. Isosiskoni mielestä minä olin häiriintynyt ja sillä siisti ja varmasti hän oikeassa olikin. Ensimmäisellä kerralla kun vierailin heillä rahaa pyytämässä, hän sai selvittää takkutukkaani varmaan kaksi tuntia. Olin

laihtunut langanlahkaksi ja varmaan haisinkin kamalalle. No. Myöhemmin lähti hampaista.

Vanhempani olivat itse vaatimattomista oloista. Kasvoin työväen parissa, asuinseutumme oli aina sellainen. Lapsi ei hyväksynnästä välitä, ihmettelin joskus vain, miksi jotkut eivät saaneet enää leikkiä minun kanssani ja miksi minä en saanut leikkiä joidenkin kanssa. Nuorena sain työväen ja etenkin työväenliikkeen parista uuden kodin, kun entinen oli räjähtänyt taivaan tuuliin. Sain uuden perheen ja uudenlaisen yhteenkuuluvuuden. Halusin antaa vastalahjan, antamalla parastani omista mahdollisuuksistani käsin.

Mutta työväki ja työväenliike ovat kaksi eri asiaa. Työväestä lähtöisin olevien puolisoideni kanssa minulle selvisi myöhemmin, etten voi lunastaa heidän hyväksyntäänsä millään tavalla - en kuulu heihin, se täytyy tulla syntymästä asti. Keskinäisessä kanssakäymisessä oli esillä aina heidän historiansa, heidän elämänsä – ei minun. Jos sellaista joskus yritin, se katkaistiin varsin pian jollain kateuden ja luokkavihan sekaisella kommentilla.

Ehkä tämä kuvio oli muutama sukupolvi aiemmin täysin toisin päin?

Muutaman kerran elämäni aikana olen hämmästyksen vallassa saanut seurata, kuinka yläluokkaan kuuluva ikäiseni ihminen on hartaudella kertonut omasta perheestään, lapsuudestaan, nuoruudestaan. Hauskoja sattumuksia. Seurassa, jonka tausta on täysin toinen, työläinen. Häpeämättä, vaipumatta alentuvaan anteeksipyyntöön, ylpeänä suvustaan, mutta vaipumatta kertaakaan mihinkään sellaiseen, jota kuulijakunta voisi moittia kerskailuksi. Sillä sehän

on aina heidän huuliltaan tulossa. Nämä harvat tapaukset ovat saaneet heidät unohtamaan kaunaisen luokkavihan ja nauttimaan erilaiseen maailmaan tutustumisesta.

Itse en ole moiseen koskaan seurassa rojhennut – eikä ehkä ole ollut aihettakaan. Sen sijaan olen kertoillut kauhutarinoita lapsuudestani ja nuoruudestani. Nehän kyllä upposivat aina hyvään maaperään. Minulla oli aina se tunne etten kuulu joukkoon. Ajattelin pitkään, että kommuuni oli poikkeus, kommuunin aikana minäkin kuuluin mukaan. Itsestään selvästi. Kommuuni oli kuin perhe, se edusti yhteenkuuluvuutta, luotettavuutta. Mutta ei se ollut ihan niinkään. Ulkopuolisuuden tunne oli läsnä sinäkin aikana, vain hetkittäin yhteenkuuluvuus oli rikkumatonta: musiikin sisällä. Eikä asuminen eri puolilla Suomea näytä sekään olevan syynä ulkopuolisuuden tunteeseen. Näköjään myös samalla paikkakunnalla ikänsä asuneet voivat tuntea itsensä yhteisön ulkopuoliseksi. Syyksi mainitaan ristiriidat ja epäoikeudenmukaisuudet, naapureiden kateus. Kaikki eivät sellaista ehkä huomaakaan. Ehkä loppujen lopuksi ulkopuolisuuden tunteen aiheuttaa kriittinen silmä, se on persoonallinen kysymys. Kriittinen silmä arvioi lähimmäisiään ja yhteisöä – se luo ulkopuolisuuden tunteen. Tai vallitsevat asiointilat, joita ei voi hyväksyä, miten päin vain. Mutta ei liene olemassa yhteisöä, joissa ei olisi minkäänlaisia ristiriitoja eikä minkäänlaista epäoikeudenmukaisuutta. Mutta tietysti näitä eri yhteisöissä esiintyy pienemmässä tai suuremmassa määrin. Joskus sietämättömässä määrin.

Aamun vielä harsoisessa hämärässä näen valveunta. Kuljen ohuella niityllä, jossa tuuli puhaltaa lauhana. Kuljen eteenpäin, eteenpäin kohti pihlajia niityn avarassa keskustassa, jossa ruoho sakenee ja varjot sekoittuvat hämärään valoon. Pihlajien katveessa on äitimme hauta, ohuena, tummana, ojakärsämöt kukkivat vaaleina sen yllä. Äiti on kietoutunut villavaippaan valkoisten kukkasten keskelle. Hän odottaa minua, haluaa sanoa minulle jotakin. En ehdi kuulla hänen sanojaan, sillä huomioni kiinnittyy vaaleaan olentoon, joka liikkuu pihlajien lomassa - se on hevonen. Se syö ruohoa. Kun huomaan sen, se nostaa päänsä ja katsoo minua silmiin: miksi olen unohtanut sen, jättänyt sen tänne, miksi en ole tullut sitä hakemaan jo ajat sitten? Se hörähtää, katsoo minua, jatkaa sitten ruohon syömistä ja vilkaisee minua välillä. Se on minun hevoseni.

Äiti on kääriytynyt villavaippaan, hän hymyilee, mutta on murheellinen. Se oli jotakin jota hän ei olisi tahtonut tapahtuvaksi, hän sanoo, mutta ei sille mitään voinut. Se, se mennyt, joka meidät erotti. Ja se, että minä jätin hevosen tänne. Hevonen lepää rinteessä aamuauringon syleilyssä. Se on etsinyt juuri sen kohdan maastossa, johon auringonsäteet parhaiten osuvat ja lämmittävät. Valo luo sen hahmoon loistavan kaaren, sen turkki ja hengitys höyryää pois levätyn yön kylmyyttä ja heinät sen ympärillä kimaltavat kultaisissa kastepisaroiden sekaan. Miten se etukäteen löytääkin juuri tämän kohdan ja asettuu siihen, ennen kuin aurinko on vielä noussut? Kun elän sen kanssa, tulen ehkä ymmärtämään. Laskeudun sen viereen lepäämään kastepisaroiden sekaan. Se hamuilee pehmeällä lämpöisellä turvallaan kasvojani. Miten iso ja turvallinen se onkaan, ikuisuuden rauhassa.

Minä herään valveunestani, aamu on jo pitkällä ja linnut ovat levottomia.

Tajusin jotain tärkeää tänään: myös ihmisen kasvaminen on alusta lähtien armahtamista, vapauttamista taakasta, syyllisyydestä. Ihmistä ymmärretään ja hänet päästetään nousemaan korkeammalle, näkemään itsensä ja muut paremmin. Aina korkeammalle, korkeammalle.

Minulla on aina ollut tunne, että olen jotakin suurempaa kuin se, millaisena parhaillaan ilmenen. Että minussa on kykyjä ja lahjoja ja tulevaisuutta, jotka eivät vielä näy, mutta jotka sisällä kypsyvät parhaillaan. Tämä meidän aatelistarvomme oli samanlainen salattua arvonlisäystä luova tekijä. Ette tiedä, että vereni on sininen, sukuni on ylhäisistä ylhäisintä ja vaikka kuljen teidän joukossanne kerjäläisen vaatteissa ja mitättömänä, olen todellisuudessa kadonnut prinsessa, joka aikanaan on istuva kuninkaan vieressä. Siksi minä rauhallisin mielin otan vastaan nöyryytykset ja siksi niin kiinnostuneena seuraan teidän toimianne, että jotain niistä ymmärtäisin sitten myöhemminkin, kun minulla ei enää ole tilaisuutta tutustua tähän elämään. Se ruma ankanpoikanen, sehän oli toisaalta sama juttu, mutta ratkaisevasti erilainen siinä suhteessa, että ankanpoika ei tiennyt olevansa joutsen ja eläytyi huonommuuteensa sen vuoksi täysin.

Näin vanhemmiten alkaa vähitellen olla pakko myöntää, että se loistava tulevaisuus, mitä se sitten olikin, ei tullutkaan. Se oli nuoren ihmisen unelma, nuoren ihmisen, jolta sosiaalinen ympäristö oli riistänyt hänen arvonsa. Hän

yritti lunastaa sitä takaisin siihen lapsuudessa kokemaansa ehdottomaan hyväksymiseen ja ihailuun, yritti kehittää suorituksiaan saavuttaakseen joskus niiden avulla takaisin ehdottoman suosion. Että kaikki ymmärtäisivät, millainen hän todellisuudessa oli ja ettei hän väistäisi heidän heikkouksiaan vaan olisi yltänyt syvempään sovitukseen ja ymmärtämiseen.

No. Se ei tullutkaan ja minun on valmistautuminen, ettei se tulekaan. Silti mielikuva on oikea, täsmälleen oikea. Nyt minun on helpompi tajuta, että tuon elämäni seuranneen mielikuvan totuusarvo on sen sisäisessä merkityksessä, eikä sen ulkoisia tunnusmerkkejä kannata ottaa kovin todesta. Se että ihminen on paljon suurempi kuin millaisen roolikokonaisuuden sosiaalinen ympäristö kykenee hänelle tarjoamaan, se että ihmisen uinuvat voimavarat ovat aina suuremmat kuin hänen käyttämänsä voimavarat. Hänen prinsessansa vain uinuu tuhatvuotista untaan ja odottaa prinssin eräänä päivänä saapuvan. Se prinssi olen minä itse.

Se oli kaikki totta, se jumaluus ja pyhyys joka ihmisessä on.

Satu kerjäläisprinsessasta kätki totuuden toiselle kielelle. Ja me, ylhäisen aatelissuvun unohtuneet lapset, luulimme, että hallitsija saapuisi noutamaan meitä, vaikka se joka saapuu, onkin Jumala.

Kansakoulun ehkä kolmannelta luokalta muistan ensimmäiset isän kehut ja toiveet siitä, että olen huippuhyvä koulussa. Ehkä se oli jonkinlaista kompensatiota suhteen epäonnistumiselle muualla, että hän sai tuntea kannustavansa minua. No. Minä olin kyllä hyvä koulussa muutenkin, en

tarvinnut siihen mitään kannustusta. Mutta isä toivoi, että olisin aina priimus, ja nimenomaan latinaksi. Olisin kai ollut muutenkin, mutta tämä näyttämisen pakko istutettiin sieluuni kuitenkin, niin kuin kai tovereihinikin. Totta kai halusin olla isän ylpeys, seuraaja hänen viitoittamallaan akateemisella tiellä. Vaikkei hänellä senpuoleen minkäänlaisia intellektuellin tapoja ollut - ainoat ”kirjat” joita koskaan näin hänen lukevan, olivat sotakuvauksia tai viihdekirjallisuutta tyyliin Jerry Cotton ja Bill ja Ben. Töissä hän teki pitkää päivää – en oikein tiedä miksi oikeastaan. Oliko hän ainut lääkäri koko Lapinmaassa? Ainakin hän oli hyvä. Mutta kotiin tullessa tietysti väsynyt, ettei siinä sitten kai kirjoja luettu. Televisiota katseltiin ja perjantaina pää täyteen. Niin tämä sukupolvi näytti toimivan ammattiryhmään katsomatta.

Ei meillä muuten koskaan valvottu läksyjen tekoa tai muuten koulunkäyntiin sekaannuttu. Se oli omalla vastuulla. Paitsi kasvien kokoaminen. Siinä äiti teki suurimman työn, niin kuin kuulemma muidenkin äidit. Oikeastaan äitien kasvikokoelma. Kivahan niitä oli kerätä ja prässätä imupaperien välissä ja liimailla sitten ohuilla liimapaperin suikaleille valkoisille paperiarkeille. Tai ommellen. Sitten kirjoittaa pieni lappu oikeaan alakulmaan, jossa oli sievällä käsialalla kasvin suomen- ja latinankielinen nimi ja keräysaika ja -paikka.

Se vaan, että niitä piti kerätä ihan liikaa.

Ja kai äiti joskus kuulusteli kokeita varten, kun pyysimme. Sehän oli vain kivaa.

Muuten koulu oli omalla vastuulla, se oli meidän työmme.

Mutta koulussa oli kilpailu.

Ja kateus.

Piirtäessä sai olla rauhassa tästä. Sanoit, että istuin päiväkausia omassa huoneessani yksin piirtämässä. Sinusta se oli pelottavaa. Ehkä se minulle oli helpottavaa ja tarpeen.

Olen huomannut niin monilla sukupolveni lahjakkaalla ihmisellä tämän saman näyttämisen pakon ja samanaikaisen häpeän siitä – tarpeen kieltää sen olemassalo.

Seuraus tästä on, että vaikka olisikin aina paras, on aina se tunne samaan aikaan, ettei ole tehnyt vieläkään tarpeeksi, ei tullut hyväksytyksi. Että niillä jotka arvoivat, on tuntemattomat kriteerit, joiden suhteen on mahdoton onnistua.

Hetken aito tyytyväisyys valmistuneeseen työhön haihtuu muutaman ajan päästä kuin vesi hanhen selästä ja saavutukset katoavat muistista kuin unet. Jäljellä on vain tuo tunne: mitään ei ole oikein vielä tehty. Pitää tehdä tämä seuraava hyvin, niin sitten pääsen ”heidän” hyväksyntänsä turvalliseen piiriin. Fantasian pyörä pyörähtää uudestaan, mutta sitä lunastuksen ja hyväksynnän hetkeä ei koskaan tule.

Koska pienet hetket eivät siihen riitä, pitäisi päästä kokonaan ja lopullisesti sosiaalisen hyväksynnän syleilyyn – osaksi yhteisöä.

Miksi tätä hetkeä ei koskaan tule?

Koska näitä yhteisöjä ei enää ole?

Minä menetin luottamuksen isääni ja turvan äitiini ja etsin menetykseen korvausta yhteisöstä, jota ei siis enää ole. Liekö koskaan ollutkaan? En usko, että hakemani löytyisi luostaristakaan taikka jonkun luonnossa vielä elävän heimon parista. Se malli, jota minun psyykeni etsii, on perheen mallista, lasten

ja vanhempien suhteen malli, eikä se ole sovellettavissa yhteisöön. Se ei ole löydettävissä sieltä.

Pohjoisessa sanotaan, että ihminen on kaukaa poissa. Minä olen aina ollut todella kaukaa poissa: se mistä minä olen poissa, sitä ei enää ole, eikä ole koskaan ollutkaan kuin häviävän hetken ajan. Ehkä monen häviävän hetken ajan. Mutta yhtä kaikki: sitä ei enää ole. Vai onko? Muisti liittää ne häviävät hetket yhteen ja piirtää kuvan, jossa se on. Vaikkei sitä oikeastaan olekaan koskaan ollut. Vai onko?

Ehdoton luottamus, yhteisyys, yhteistunne, hyväksyntä – monta sanaa on sitä turvallista tunnetta kuvaamaan. Se oli olemassa hetken illuusiona, musiikin soidessa. Haihtui kuin uni aamun valjetessa ja silmien avautuessa. Haihtui aamun hämärään, mutta voidaan taas luoda uudestaan samanlaisiksi häviäväksi hetkeksi.

Mutta ystävyys, se on ollut oikeasti olemassa ja koeteltavana. Ne harvat sydänystävät, jotka elämäni varrella olen kohdannut. Heissä on ollut se kaikki mitä olen hakenut ja mitä ei ole ollut, sen olen oppinut hyväksymään. Kasvanut heidän kanssaan.

Monella heistä on ollut tämä sama haava kuin minulla, sama vaje. He ovat kasvaneet minun kanssani.

Siinä se ehkä on: minun on hyväksyttävä irrallisuuteni, ei yrittää kuulua mihinkään yhteisöön, ei etsiä heidän hyväksyntäänsä, jotta ovet avautuisivat. Kun nämä yhteisöt sitten minulle kuitenkin ovat vain harhaa. Vaikkei tämä varmaan olekaan mikään ihmisen alkuperäinen tapa elää.

Sinä kuolit jo edellisenä päivänä, isä
jo silloin tulit vastaan odottajien puolelle
ja kun sydämesi sitten pysähtyi
ne soittivat
mikä onni minä ajattelin
että sinulla oli niin paljon voimaa
vastustaa niiden koneita ja mittareita
ja kuolla pois pian
ja ne soittivat
se on niin suhteellinen käsite
ja kestää pitkän ajan: kuolema

ja sinä leijailit yhä oleskelit yhä
hiipuvan ruumiisi lähistöllä
minä tunsin sen kuin olisin aina tiennyt sen
sitä ei voi unohtaa

ja kun tulin hyvästelemään sinua
viimeisen kerran rakas isäni
voimallinen isäni yksinäinen isäni
tässä tulee nuorin tyttäresi
joka on sinulle rakas sanomaan hyvästit
perheensä kanssa lapsinensa miehinensä

ja astuu yksin sinun tykösi

ja jo sairaalan portailla sinä tulet minua vastaan

osastojen ovilla sinä tulet minua jo vastaan

ja lähestyn ruumistasi joka vielä hiipuu

kuin ikaikainen nuotio otsasi on vielä lämmin

kättesi kylmenee ja sinä

hiipuvan otsasi lähellä

sisäänpainuneiden silmiesi vieressä

ja sisäänvetäytyneet kasvot

valkeiden hiusten ja parran ympäröiminä

kuin vanha ostjakki iänkaikkisessa unessa

matkalla suuren Torumin luo

ja leijut ja leijut

ja kysyt minulta ja minä vastaan:

isäni lepää rauhassa

ja sinä sanot: hyvin meni kaikki

ja minä annoin sinulle anteeksi

kaiken mitä joskus oli ollut

ja sinä annoit anteeksi minulle

sen mistä minä en tiedä

isäni, lepää rauhassa, minä sanoin

lepää rauhassa ja pidin kättäni

hiipuvaa ruumistasi vasten ja tunsin voiman menevän

ehtymättömänä

kunnes sinä aloit piruilla kanssani
käännytit minut nuotiosi äärestä
minä hymyilin: sinä pysyt samanlaisena parantumaton
ja niin on hyvä
enhän muuten sinua tunne
monien joukosta

osaston ovella käännyin ja kumarsin
sinä heilautit kättäsi niin kuin aina erotessa
portaiden partaalla kumarsin
ja sinä vielä vastasit: niin oli hyvä

ja hyvin se meni isäni
sovussa kaikkien lastesi kanssa
suvun päämiehenä juhlittuna
sovinnon tehneenä
ja nopeasti läpi sairaalan
kaiken tämän tuhon jälkeen
se oli kai viimeinen näyttösi
kohtalosi kaunis sinetti.

Näin kauheaa painajaista, heräsin omaan huutooni, jota ei tietenkään kuulunut. Pieni lapseni oli kadonnut syvälle metsään. Pimeni, korkeat kuuset levisivät silmäkantamattomaksi erämaaksi. Minä olin unohtanut hakea hänet ajoissa ja hän oli jäänyt oman onnensa nojaan. Kertasin mielessäni kaikkea mitä olin opettanut hänelle metsässä selviämisestä. Muistaisiko hän? Huusin. Huusin joka suuntaan, mutta vastassa oli vain metsän äänettömyys. Ääneni ei tahtonut kantaa, en saanut sitä ulos. Huusin silti, lakkaamatta. Yritin saavuttaa hänet hengessäni, yritin kertoa hänelle, että hänen täytyy kuunnella, huuto tulee täältäpäin, tule tännepäin. Metsä oli mittaamaton, mitään ei ollut tehtävissä, minä vain jatkoin hänen nimensä huutamista, kunnes heräsin.

Se oli jotenkin samanlainen uni kuin se, jonka näin lapsena, jossa äiti astui pieneen junaan, sellaiseen, joka oli Linnanmäellä. Hän astui viimeiseen vaunuun, juna lähti, hän etääntyi, minä hätäännyin, katselin hänen pienenemistään voimattomana. Olin pitkään varma siitä, että äiti kuolisi kohta. Äiti ei kuollut, mutta paljon myöhemmin hän kyllä kuoli hiljaa hiipumalla, etääntymällä meistä jonnekin hyvin kauas, niin kuin olin unessa nähnyt.

En haluaisi olla se, joka pienenee ja pienenee ja jää lopulta pieneksi pisteeksi horisonttiin kunnes katoaa näkyvistä.

Isä jäi aina vilkuttamaan, hitaasti, niin kauan kuin oli näkyvissä. Se oli mielettömän liikuttavaa, se oli niin voimakas merkki yhteenkuuluvuudesta ja hänen uskollisuudestaan. Se oli merkki, joka kasvoi sitä suuremmaksi, mitä kauemmaksi hän loittoni. Lähelle tultaessa se hajosi pirstaleiksi.

Korkeat kuuset reunustavat pientä lahtea, jonka matalassa hiekkapohjassa on saviläikkiä – hyvää muovailtavaa savea, josta isä on saanut monta tuhkakuppia. Kuusiranta tuoksuu sammaleille ja muurahaisille. Vanamoille syvemmällä metsässä.

Metsän ja niittyjen takana on vanha maalaistalo, josta perheemme saa ostaa tuoretta maitoa. Minäkin, kohta viisivuotias, saan hakea sitä pienen kannun kanssa. He puhelevat aina jotain pientä kanssani, vanha emäntä on turvallinen. Olin nuorenparin luona hoidossakin, kun muu perhe oli jossain – ehkä purjehtimassa. Siellä oli lehmiä. Vasikka. Ja separaattori. Pissin sänkyyn ja häpesin, olin tosi nolona, tunsin itseni kiittämättömäksi. He kun olivat niin kilttejä minulle. Mutta nuori emäntä ei puhunut asiasta mitään.

Tänä kesänä nuoripari rakentaa ja kalliota on räjäytetty. On löydetty hyvänkokoinen vuorikristalliesiintymä ja suuria kristallipalasia on tuvassa ympäriinsä. Kysytään, haluanko minäkin yhden. Olen kovin ujo ja minulle annetaan peukalonkokoinen kristallikide. Suuri aarre, jota puristan kädessäni ettei se tipahtaisi. Maitokannu toisessa kädessä juoksen lehmälaitumen yli näyttämään äidille.

Kunnes suuri onnettomuus tapahtuu, liukastun suureen lantaläjään, maito kaatuu, vaatteet tuhriutuvat ja kristallikide on kadonnut. Haen sitä pitkään ja viimein epätoivoisesti, mutta se on kadonnut kuin maan nielemänä. Aina kun menen siitä myöhemmin ohi, haeskelen, josko se nyt löytyisi. En voinut millään uskoa, että se noin vain voi kadota, senhän täytyi olla jossakin. Luulen, että vieläkin etsisin sitä, jos kulkisin paikan ohi. En millään

kehdannut sanoa talossa, että olin hukannut aarteen ja pyytää että saisin uuden. Vaikka heillä oli vaikka millä mitalla.

Kahta muutakin aarretta olen aikoinaan hakenut samalla epätoivolla – kahta amulettia. Toinen oli pieni emaloitu ovaalin muotoinen riipus, jossa oli ruskan värit ja siron suovarvun latvus. Joku käsityöläinen teki niitä Lapissa ja ne olivat valtavan kauniita. Minulla oli se aina kaulassa. Leenallakin oli sellainen. Amuletti suojasi minua. En muista, mihin se sitten katosi. Annoinko sen pojalle, joka oli ihastunut minuun ja pyysi sitä erojaismuistoksi kommuunin vintillä? Ehkä annoin sen hänelle. Epäily siitä, että hän olisi varastanut sen, tulee varmasti siitä, ettei hänen oikeastaan olisi pitänyt pyytää sitä, koska se oli niin tärkeä minulle silloin. Ja etten osannut pitää puoliani, vaan annoin sen hänelle, vaikkei minun olisi pitänyt. Hän intti sitä itsepäisesti, muuten en pääsisi hänestä eroon. Niin että oikeastaan hän varasti sen minulta ja minä annoin sen tapahtua.

Toinen oli pieni lintu mustasta keramiikasta, sitäkin pidin kaulassa aina ja se suojeli minua. Ostin sen eräältä käsityöläiseltä Porin jazzareilla. Se oli tehty pilliksi, josta lähti aivan samanlainen ääni kuin kapustarinnasta tunturissa. Kirkas, surumielinen. Kun vaeltelin sen kanssa Varangin tuntureilla, kapustarinnat vastasivat sen ääneen. Tulin Suomeen erään suomalaisperheen autossa ja pitkän ajon aikana tapani mukaan tietenkin lörpöttelin kaikenlaista, pillistäkin. Nauha oli niin lyhyt, että se piti ottaa pois kaulasta, jotta pilliin saattoi puhalttaa. No. Eihän pilliä enää löytynyt mistään, kun minun piti nousta autosta. Ei lattialta, ei penkkien välistä. Lupasivat postittaa minulle, jos se löytyy. Mutta takuulla joku ipanoista takapenkillä kähvelsi sen.

Ehkä hiiret lehmäntaläjän alla varastivat kristallin? Tai harakka?

Kaikesta on opittava luopumaan.

Kaikestako?

Miten ihanaa on ollut oppia tuntemaan se uudelleen, niin monen vuoden jälkeen.

Se löysi minut, hevonen. Minä olin taas se koriin jätetty lapsi, joka uiskenteli pitkin Niilin virtaa. No, näin se taas oli, olkoon sitten. Ehkä jonakin päivänä itse tajuan tehdä muutakin kuin odottaa. Vaikka eipä odottamisessa ehkä ole vikaa, ilves vaanii oikeaa hetkeä lumisen hangen kätköissä. Täytyy vain osata odottaa oikealla tavalla.

Mutta totuuden nimessä täytyy myöntää, että korissa ajelehtiva lapsi ja lumessa vaaniva ilves eivät ole ihan sama asia. En tiedä kumpaa oikeastaan olin, ehkä kumpaakin.

Entä mitä hevosen kanssa tehdään?

Pitääkö sitä opetella ratsastamaan, pitkääkö opettaa ajoon?

Hevosajo ei ole helppoa, se on yhtä vaikeaa kuin oppia elämään, siinä on koko elämä. On opeteltava elämä uudestaan. Kuuntelin kerran, kun hyvä ajuri puhui. Hän sai kuusi oria tekemään kaiken mitä pyysi, pienimmät hienoviritteiset liikkeet pelkällä kuiskauksella ja melkein näkymättömällä ohjien liikkeellä. Hevonen on herkkä eläin.

Hän sanoi, että ajurilla on oltava kaksi ominaisuutta: hänen on oltava herkkä ymmärtääkseen hevosen mielenliikkeitä ja hänellä on oltava ajoon tarvittava hyvä itseluottamus. Hänen on pystyttävä seuraamaan hevosen tunnetiloja herpaantumatta ja osattava antaa sille sen mukainen tuki, mitä se tarvitsee kussakin tilanteessa. Hevonen on pakoeläin. Se on myös laumaeläin ja palvelee mielellään. Se rekisteröi tunnetilat äärimmäisen herkästi, ihminen ei pysty vastaavaan milloinkaan, hän sanoi. Siksi hevoselle ei voi valehdella. Ei voi näytellä olevansa itsevarma, on todella uskottava itseensä.

Jotta voi saavuttaa johtajan aseman, on käyttydyttävä hyvän johtajan tavoin. On kyettävä ennakoimaan vaarat ja valmistettava hevosta niihin. On annettava tukea tarvittava määrä - ei liikaa, ei liian vähän - kun hevonen kokee olevansa uhattuna. Hevonen voi pelätä lähes kaikkea, jollei sillä ole johtajaa johon se voi turvautua: postilaatikkoa, liehuvia lippuja, isoja työkoneita, vierestä ohikiitävien rekkojen ilmavirtoja ja kiliseviä kuormakettinkejä, muovipussia. Se elää ihmisen luomassa maailmassa, jossa se yrittää tulla toimeen luonnossa kehittyneillä pakoeläimen vaistoillaan. Sen ainoana oppaana on ihminen tai toinen vanhempi hevonen. Hevonen pitää siitä, että ihminen osaa nähdä ennakolta tapahtumien kulun ja valmistaa sitä niihin.

Se myös palvelee mielellään. Mutta se oppii varsin hitaasti uusia asioita, koska sen aivot eivät ole kovin suuret. Jotta se pysyy luottavaisena ja palvelevana, siltä ei saa koskaan vaatia enempää kuin mihin se pystyy. Kaiken uuden opiskelun on tapahduttava vähän kerrassaan ja kärsivällisyydellä. Hevonen, jolta vaaditaan liikaa ja joka ei saa tarvitsemaansa tukea, menettää itseluottamuksensa. Siitä tulee hermostunut, se alkaa pelätä niitä asioita, joissa paha tilanne tapahtui, ja siitä voi tulla vihainen.

Hevosen ajo voi olla epäonnistunutta kahdesta syystä: Ajuri on itsekin samanlainen kuin hevonen, hän pelkää eikä luota itseensä, saattaapa jopa emotionaalisesti tavallaan turvautua hevoseen, mutta hän pystyy ehkä seuraamaan hevosen tunnetiloja varsin tarkkaan tästä epävarmuudesta johtuen. Se ei kuitenkaan riitä ajamiseen. Siinä on kaksi hevosta. Toisaalta ajuri voi olla liian itsevarma, itsevarmuus ei perustu todelliseen tietämykseen asioista ja itsestä. Se kelluu ikään kuin tyhjän päällä, josta syystä hänellä ei ole tilanteiden seuraamiseen vaadittavaa herkkyyttä eikä hän kykene seuraamaan hevosen tunnetiloja ja ymmärtämään ja ennakoimaan niitä. Hän ei saa hevosta luottavaiseksi, eikä se pysty antamaan parastaan eikä pyri halukkaasti ja iloisesti eteenpäin.

Minä ajattelin myöhemmin itseäni. Minähän olin juuri tuollainen vauhkoontunut hevonen, jolta on vaadittu liikaa ja joka ei ole saanut tarvitsemaansa tukea ja joka oli menettänyt itseluottamuksensa. Minä seuran herkeämättä ympäristön tapahtumia ja uusien ympäristöjen tulva vei mieleni helposti kaoottiseen pyörytykseen. Havaitsin liiankin herkästi ihmisten tunnetiloja, ja reagoin niihin myös tiedostamattomasti eri tavoin. Varsin suuri osa tätä kokemuksen virtaa kulki tietoisuuteni editse ja totuin katselemaan sitä, seurailemaan sen virran liikkeitä, tulkitsemaan sitä. Se on ollut minun tapani selviytyä kaaosmaiseksi ja herkäksi levinneen mieleni kanssa. Voin oppia ymmärtämään hevosta erittäin herkästi, koska se on samanlainen kuin minä. Pakoeläin. Minä vain en lähde paikaltani.

Entä toinen ajurin ominaisuus, ajajan ominaisuus? Siinä olen vasta alussa, mutta olen sentään opetellut ajamaan itseäni, rentoutumaan, jättämään silleen, ja kehittänyt käsitteellistä ajattelua. Entä loput? Onko se sitkeää ja tiivistä harjoitusta? Mistä tämä voima ja tahto tulee? Tämä pyhä henki?

Vaalean hevosen iso hahmo lipuu illan hämärässä ohitseni, aivan vierestä.

Entä hän itse sitten, ajuri, mitä hänelle on tehty? Miksi hänellä on nämä kaksi ominaisuutta yhtä aikaa, hän on herkkä hevonen ja itseensä luottava, tahtova ajuri, vaikka ihmisissä on yleensä kehittynyt vain toinen näistä puolista?

Mitä ajurille oli tehty? Oliko häneltäkin vaadittu liikaa ja jätetty vaille tukea? Onko se tapa, jolla hyviä ajureita syntyy? Tukea vaille jääneiden on pakko etsiä muualta itseluottamuksensa, he eivät voi tukeutua toisiin ihmisiin.

Jos he etsivät sitä itsestään tai maailmasta ympärillään tai jumalista, ne kaikki tiet voivat viedä samaan, jos he pitävät levinneen mielensä avoimena eivätkä yritä sulkea sen portteja.

Minä ajattelin tapani mukaan tätä eteenpäin: jättävätkö ajurit lapsensa vaille tukea, jotta heistä tulisi hyviä ajureita? Ei tietoisesti, vaan periytyvästi, koska heille itselleenkin on tehty sama, eivätkä he huomaa että heiltä puuttuu asioita, joita he eivät ole koskaan itsekään saaneet eivätkä siis kokeneet niitä?

Täytyykö näiden lasten kulkea hallitussa puolipsykoosissa läpi elämänsä, kunnes oppivat ajamaan aina vain paremmin ja paremmin, eikä uuden oppiminen koskaan lopu?

Ja miten montaa sukua ja ammattia tämä malli koskee?

No niin. Tämä on tietysti spekulatiota ja liioittelua, mutta minun kävi yhtä kaikki sääliksi ajuria, kun tajusin, että hän on ehkä samanlainen kuin minä ja että minustakin voi tulla hyvä ajuri, samanlainen kuin hän.

Rentoutunut valppaus, tyhjä käsi, keskittyminen ei-mihinkään ja kaikkeen, odotuksen venytetty hetki. Sen läpi ei näe, koska siinä ei ole mitään, se suuntautuu vain avoimena ulospäin sisäisen voimansa tuntien.

Entä sitten yhteiskunta ja kulttuuri?

Nyky-yhteiskunta ei suosi hyvän ajurin ominaisuuksia. Hyvä ajuri ei sisäisesti kilpaile muiden kanssa - hän on varma itsestään. Hänen se ominaisuutensa, että hän ei sulje tietoisuudestaan kokemuksen virtaa ja havaintojaan toisista olennoista, on este kilpailulle. Kilpailulla ei ole hänelle mieltä, sillä hän näkee sen läpi, näkee mitä ihmiset itse asiassa tekevät, vaikka väittävät tekevänsä jotakin muuta.

Tällaisia ominaisuuksia kilpailuyhteiskunta ei luonteensa vuoksi voi tietenkään suosia.

En tiedä, haluanko oppia ajamaan hevosta.

Ehkä haluan vain oppia elämään sen kanssa.

Se hamuaa turvallaan kasvojani, kun laskeudun sen viereen lepäämään.

Varvikkoon, kasteiselle ruoholle, kuivalle hiekalle. Kuinka turvallinen se onkaan, kuinka suuri ja voimakas. Minä seurustelen sen kanssa seisomalla sen rinnalla hiljaa. Katsoen samaan suuntaan. Aurinko nousee, aurinko laskee, linnut lähtevät, palaavat taas. Tuntien sen läsnäolon seison sen rinnalla ja koko maailma aukeaa siten.

Kirkas nauru, syvältä sydäimestä pulppuava ilo. Rakkauden kipinä. Sen minä sain äidiltäni!

Kauanpa meni tämäkin ymmärtää, mitä siitä kankaasta tosiaan jäi. Ei niinkään vähän, vaikka vähältä ensin näytti.

Ei ole niin, että olisin jättänyt hevoseni äidin turvaksi. Se on itse asiassa hänen hevosensa. Ja minun. Hän on se turvallinen hevonen. Hän sai sen äidiltään. Joka sai sen äidiltään. Hänenkin kanssaan seurusteltiin niin kuin vanhan hevosen kanssa seurustellaan: seisotaan sen vierellä kauan kauan ja katsotaan samaan suuntaan.

Lupaus, josta minun on pidettävä kiinni. Minun on viimeinkin opittava, mitä on uskollisuus, uskollisuus itseä kohtaan.

Luonto, todellisuus, rakastava äitini ja isäni, todellinen kotini, sieluni koti. On traagista, että ihminen hakee koko elämänsä ajan tällaisia vanhempia ihmisistä, jotka eivät mitenkään pysty sitä suomaan. Ihmiset ovat kohtalonsa vankeja, eivät he pysty antamaan kuin korkeintaan vähän parempaa, kuin itse ovat saaneet. Tai ehkä he menettävät toisesta paikasta, kun keskittyvät korjaamaan toista, ja tulevat antaneeksi vielä vähemmän lapsilleen? Eivätkä he pysty tietenkään antamaan sellaista, mitä itse eivät ole tavalla tai toisella saaneet.

Silti kaikki antavat varmasti jotakin. Ehkä hevosen, mikä parasta, jos sen on pystynyt varjelemaan annettavaksi eteenpäin.

Sitä hyvää, minkä on saanut, ei ole aina helppo huomata, niin itsestään selvältä se tuntuu. Pahan huomaaminen on helppoa: se on tulikirjaimin kirjoitettuna jokaisen sieluun. Ja yksikin kärsitty vääritys vastaa kymmentä ellei sataa hyvää kokemusta. Hyvää ei huomaa, sillä se kuuluu asiaan, niin kuuluu olla. Se on kuin siivoojan työ joka näkyy vasta, kun siivooja on sairaana.

Ehkä saamme oikeastaan olla iloisia, jos asia on näin: että hyvä kuuluu asiaan eikä paha. Pahuuteenkin tottuu.

Vaikka totta on, että olen elämäni varrella saanut muilta ihmisiltä sitä, mistä olen jäänyt vajaaksi. Jotenkin olen löytänyt aina ne ihmiset ja he ovat löytäneet kai myös minut. Ehkä minäkin olen antanut heille jotakin, mitä he ovat tarvinneet silloin.

Entä kommuuni?

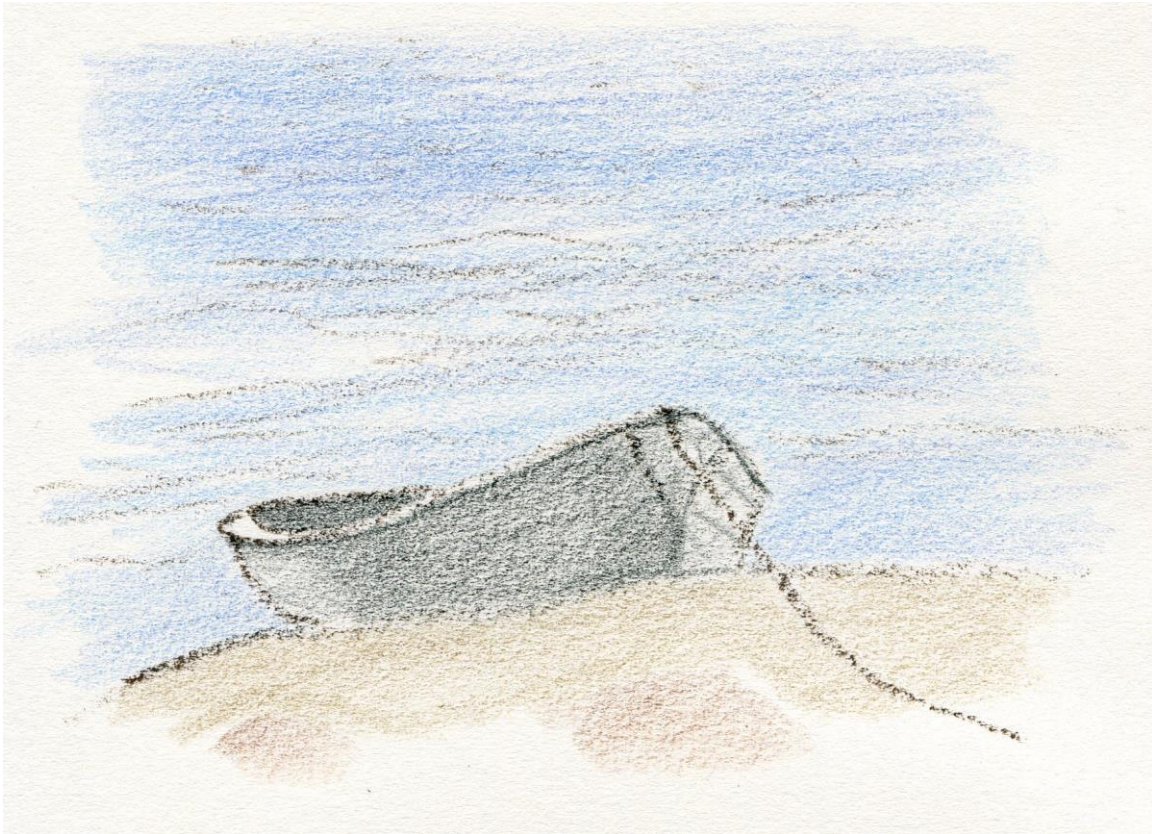
Ehkä minun kohtaloni näytti kommuunilaisille jotakin?

Minä sain turvapaikan ja ystävyiden tuen. Kodin ilman seiniä ja kattoa, vain heidän sydämensä lämmöstä. Sain monta ohjausta itseäni vanhemmilta, ohjausta jotka olen muistanut läpi elämäni. Ja ennen kaikkea: tunteen yhteisyyden lämmöstä ja voimasta. Jota meidän yhteiskunnassamme niin vähän on tarjolla elettäväksi.

Vallankumousta ei ehkä tullut eikä inhimillisempää yhteiskuntaa, mutta sydämiimme asettui toivon kipinä, mahdollisuus tukeutua toisiin. Me teimme

sen yhdessä: kommuunin. Uskon siihen, että asioita voidaan muuttaa.
Yhdessä.

Jotain on kuitenkin ennen pitkää tehtävä. Näinkään tämä ei voi jatkua.

Kiitos

Sisaruksilleni sekä Ristolle ja Esalle.